

Technická univerzita v Liberci
Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická

Průzkum profesních zájmů
u žáků základních a středních škol

Závěrečná práce programu Specializace v pedagogice

Liberec 2013

Autorka

Bc. Pavlína Ondrová

Vedoucí práce

PhDr. Magda Nišpanská, Ph.D.

Katedra:	Katedra pedagogiky a psychologie
Studijní program:	B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor:	Učitelství odborných předmětů

**PRŮZKUM PROFESNÍCH ZÁJMŮ U ŽÁKŮ
ZÁKLADNÍCH A STŘEDNÍCH ŠKOL
RESEARCH OF PROFESSIONAL INTERESTS
OF SECONDARY SCHOOL CHILDREN**

Bakalářská práce: 12-FP-KPP-10

Autor:

Bc. PAVLÍNA ONDROVÁ

Podpis:

Vedoucí práce: PhDr. Magda Nišponská, Ph.D.

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
69	12	1	0	24	11

V Liberci dne: 23. 4. 2013

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Pavλίna Ondrová**
Osobní číslo: **P10000943**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Učitelství odborných předmětů**
Název tématu: **Průzkum profesních zájmů u žáků základních a středních škol**
Zadávající katedra: **Katedra pedagogiky a psychologie**

Z á s a d y   p r o   v y p r a c o v á n í :

Cíl: Porovnat profesní aspirace žáků základních a středních škol

Metody: Dotazování

1. Získání relevantních odborných informací ohledně problematiky profesních zájmů u žáků. S ohledem na současnost i minulost.
2. Rozhovor s odborníkem konkrétní PPP v daném kraji ohledně zájmů žáků.
3. Realizace výzkumu v konkrétních třídách prostřednictvím rozhovoru a dotazníků.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

Říčan P. Cesta životem. Praha: Portal, 2004.

Říčan P. Psychologie osobnosti. Praha: Grada, 2009.

Čáp J., Mareš J. Psychologie pro učitele. Praha: Portal, 2001.

Skutil M. Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství. Praha: Portal, 2011.

Sak P. Proměny české mládeže. Praha: Petrklíč, 2000.

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Magda Nišpanská, Ph.D.

Katedra pedagogiky a psychologie

Datum zadání bakalářské práce: **30. dubna 2012**

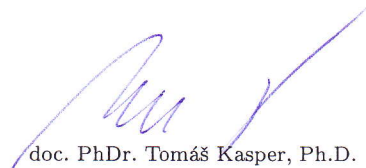
Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2013**

doc. RNDr. Miroslav Brzezina, CSc.

děkan

L.S.

doc. PhDr. Tomáš Kasper, Ph.D.

vedoucí katedry

V Liberci dne 30. dubna 2012

Čestné prohlášení

Název práce: Průzkum profesních zájmů u žáků základních a středních škol
Jméno a příjmení autora: Pavlína Ondrová
Osobní číslo: P10000943

Byla jsem seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména § 60 – školní dílo.

Prohlašuji, že má bakalářská práce je ve smyslu autorského zákona výhradně mým autorským dílem.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce.

Prohlašuji, že jsem do informačního systému STAG vložila elektronickou verzi mé bakalářské práce, která je identická s tištěnou verzí předkládanou k obhajobě a uvedla jsem všechny systémem požadované informace pravdivě.

V Liberci dne: 23. 4. 2013

Pavlína Ondrová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala lidem, kteří mě podporovali při tvorbě této práce. Především bych chtěla vyjádřit poděkování své rodině, paní Nišpenské jako vedoucí práce a v neposlední řadě také panu Píšovi a slečně Jiráskové za rady a ochotu.

Průzkum profesních zájmů základních a středních škol

ANOTACE

Bakalářská práce se zabývá profesními aspiracemi žáků 9-tých tříd základní školy a maturantů škol středních. Tato volba je velkým krokem pro žáka a zároveň v mnoha případech těžkým rozhodnutím. Snahou teoretické části práce je charakteristika adolescence, odhalení profesních zájmů žáků, motivace vedoucí ke zvolení povolání a determinanty, které tuto volbu ovlivňují a postoj ke studiu.

Výzkumné šetření, které probíhalo ve druhé části práce, bylo prováděno kvalitativní i kvantitativní metodou. Kvalitativní část byla realizována pomocí ilustrativního rozhovoru s dvěma žáky. Naopak dotazníkové šetření pro větší statistickou průkaznost bylo prováděno se 169 žáky.

Výsledky odhalily poměrně zásadní rozdíly v profesní volbě v Libereckém a Zlínském kraji. Ve Zlínském kraji převládaly technické nebo umělecké obory. Naproti tomu v Libereckém kraji žáci preferují sport a jiné obory. U středoškolského stupně výrazné rozdíly mezi profesními zájmy zmizely mezi těmito skupinami.

Klíčová slova: profesní orientace, motivace, adolescence, postoj ke studiu

ANNOTATION

Bachelor work deals with professional aspirations of students of 9th classes primary school and secondary school leavers. This option is a big step for the pupil, while in many cases, difficult decisions. The aim of the theoretical part is characteristic of adolescence, revelations professional interests of students, leading to motivation for choosing a career and determinants that influence this choice and learning attitude.

The survey, which took place in the second part of the work was carried out qualitative and quantitative methods. The qualitative part was carried out using the illustrative interview with two students. Conversely survey for greater statistical relevance was conducted with 169 students.

The results revealed quite substantial differences in professional choice in Liberec and the Zlín region. In the Zlín region prevailed technical or artistic fields. In contrast, in the Liberec region students prefer sports and other fields. For secondary education are significant differences between professional interests between the groups disappeared.

Keywords: professional orientation, motivation, adolescence, attitude to study

Průzkum profesních zájmů základních a středních škol

OBSAH

ÚVOD.....	11
TEORETICKÁ ČÁST:	12
1.1 Charakteristika adolescence.....	12
1.2 Poznávací procesy	13
1.3 Vývoj inteligence	14
1.4 Motivace.....	15
1.5 Vývojové stadium osobnosti podle Eriksona - období hledání identity	17
1.6 Změny v pohledu na povolání v období adolescence	18
1.6.1 Postoj ke studiu.....	20
1.7 Profesní zájmy	20
1.7.1 Vymezení základních pojmů.....	20
1.7.2 Vnitřní determinanty volby profese – Zájmy, motivace, hodnoty, schopnosti, informace	21
1.7.3 Volba povolání a profesní orientace	23
1.7.4 Ovlivnění profesní orientace školou, rodinou – soc. prostředí.....	25
1.7.5 Faktory ovlivňující volbu povolání – Hollandův hexagonální model, typ osobnosti	26
PRAKTICKÁ ČÁST	31
2.1 Rozhovor s odborníkem specializovaným na profesní zájmy žáků.....	31
2.2 Cíl výzkumu.....	31
2.3 Představení metody výzkumu	32
2.3.1 Dotazník	32
2.3.2 Ilustrativní rozhovor	32
2.4 Výběr respondentů	33
2.5 Realizace výzkumu	33
2.6 Výsledky výzkumu	35
2.6.1 Otázka číslo 1	35

Průzkum profesních zájmů základních a středních škol

2.6.2	Otázka číslo 2	35
2.6.3	Otázka číslo 3	35
2.6.4	Otázka číslo 4	36
2.6.5	Otázka číslo 5	38
2.6.6	Otázka číslo 6	40
2.6.7	Otázka číslo 7	41
2.6.8	Otázka číslo 8	43
2.6.9	Otázka číslo 9	44
2.6.10	Otázka číslo 10	44
2.6.11	Otázka číslo 11	45
2.6.12	Otázka číslo 12	45
2.6.13	Otázka číslo 13	45
2.6.14	Otázka číslo 14	46
2.6.15	Otázka číslo 15	46
2.6.16	Otázka číslo 16	47
2.6.17	Otázka číslo 17	47
2.6.18	Otázka číslo 18	47
2.7	Diskuse.....	48
	ZÁVĚR	50
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	51
	SEZNAM PŘÍLOH.....	54

Seznam obrázků a grafů

Obrázek 1 Hollandův hexagonální model	29
Graf 1 – Otázka č. 2 Pohlaví.....	35
Graf 2 – Otázka č. 4 Jaké povolání bys chtěl/a vykonávat? ZŠ.....	36
Graf 3 – Otázka č. 4 Jaké povolání bys chtěl/a vykonávat? SŠ.....	37
Graf 4 - Otázka č. 5 Proč sis vybral/a toto povolání? ZŠ.....	38
Graf 5 - Otázka č. 5 Proč sis vybral/a toto povolání? SŠ.....	39
Graf 6 - Otázka č. 6 Plánuješ po dokončení školy dále studovat nebo pracovat?.....	40
Graf 7 - Otázka č. 7 Na jaké škole bys nejraději pokračoval ve studiu? ZŠ.....	41
Graf 8 - Otázka č. 7 Na jaké škole bys nejraději pokračoval ve studiu? SŠ.....	42
Graf 9 - Otázka č. 8 Jaká profese by tě nejvíce bavila?.....	43
Graf 10 - Otázka č. 10 Znáš náplň profese, o které sníš?.....	44
Graf 11 - Otázka č. 13 Při výběru školy je pro mne rozhodující obtížnost přijímacích zkoušek.	46
Graf 12 - Otázka č. 18 U svých rodičů nacházím podporu pro mé plány.....	48

Seznam použitých zkratk

SŠGaS	Střední škola gastronomie a služeb
SŠPHZ	Střední škola průmyslová, hotelová a zdravotnická
UH	Uherské Hradiště
UMPRUM	Střední Uměleckoprůmyslová škola

ÚVOD

Volba povolání je jedním z nejdůležitějších kroků v životě člověka. V dnešní době však již zcela neplatí pravidlo závazného výběru povolání, ve kterém se celoživotně zůstává, tudíž chybné rozhodnutí nemá tak fatální důsledky jako v minulosti.

Práce se zabývala problematikou volby budoucího povolání žáků několika základních a středních škol, kteří stáli před rozhodnutím volby budoucí profese. Zpracovávaná data byla zjištěna pomocí dotazníku a rozhovorů s vybranými žáky.

Jednotlivé skupiny byly mezi sebou vzájemně porovnány. Analýza spočívala ve srovnávání několika vybraných klíčových indikátorů: volby typu povolání, úspěšnosti ve studiu, přístupu ke vzdělání i informovanosti o budoucím povolání. Hodnocení probíhalo na základě subjektivních sebehodnocení žáků a jejich názorů.

Možným přínosem tohoto výzkumu může být například porovnávání rozdílnost profesních zájmů žáků dle jednotlivých krajů, jelikož lze předpokládat, že kraje a města se mohou lišit v možnostech výběru profesních preferencí a následného uplatnění pracovníků vzdělaných v určité oblasti. Další vliv na rozhodování může mít „duch doby“, současné společenské trendy, převládající hodnoty a normy dané společností. Vyslovené předpoklady byly ověřovány na základě elementární statistické analýzy.

První část bakalářské práce se zabývá teoretickou rovinou volby povolání. Úvodní kapitola pojednává o typických rysech adolescentů, poté je kapitola literární rešerše zaměřena na problematiku profesních zájmů a faktorů, které ovlivňují tuto oblast. V praktické části je nejdříve představen cíl výzkumu, který lze definovat jako porovnání profesních zájmů žáků Libereckého a Zlínského kraje. Informace byly získávány kvalitativní a kvantitativní metodou - rozhovory a dotazníky. Respondenti byli žáci 9. tříd základních škol a maturanti ze středních škol. V druhém bloku praktické části je prezentován samotný výzkum, statistické zpracování dat a výsledky výzkumu. Získané výsledky jsou dále diskutovány a na jejich základě jsou provedeny závěry, které potvrdí či vyvrátí předpoklady o současném stavu situace.

TEORETICKÁ ČÁST:

1.1 Charakteristika adolescence

Jak uvádí Pedagogický slovník, termín adolescence je možno chápat jako období mezi dětstvím a dospělostí. V tomto období se psychický i fyzický vývoj jedince dokončuje a dozrávají jeho sociální i mravní stánky. Pro tuto etapu lidského života je typické upřednostňovat styk se svými vrstevníky či kamarády, před vazbami s rodiči. Charakteristické pro toto období je hledání jistot a svého místa ve společnosti, nedůvěra vůči autoritám a tendence riskovat. Rozvíjí se také naplno emocionální a sexuální život. (Průcha 2003, s. 12).

Na přesné časové vymezení období adolescence mají různí autoři odlišný názor. Většina českých autorů se shoduje na věkovém vymezení od 15 do 20 (22) let. Například Ch. Bühlerová adolescenci zařazuje od 17 do 21- 24 let. Některé zdroje také odlišují věkové vymezení podle pohlaví. (Macek 2003, s. 9; Příhoda 1967, s. 9,10)

V tomto období dochází k velkým změnám v životě adolescenta a to hlavně v oblasti školní docházky. V první fázi opouští adolescent základní školu a ve většině případů odchází na jinou navazující formu studia, v druhé fázi končí učení nebo studijní obor na střední škole či gymnáziu. Někteří žáci pokračují ve studiu na vysokých školách, jiní se zapojují do pracovního procesu, což je také krok do neznámého prostředí. Vývoj každého jedince je samozřejmě individuální. Někteří jedinci jsou v předstihu jak s psychickým, tak fyzickým vývojem, jiní mají pozdržený vývoj. Vždy záleží na více vlivech, které se vzájemně ovlivňují. Vývoj u mnoha jedinců bývá nerovnoměrný. Brzký vývoj v jedné rovině nemusí znamenat stejně pokročilý vývoj po všech ostatních stánkách. Častým problémem vyskytujícím se ve společnosti u výrazně inteligenčně nadaných jedinců se sociálním začleněním do společnosti a to jak ve škole, tak někdy i později na pracovišti. (Čáp, Mareš 2001-2007, s. 235, 236)

Adolescenti v průběhu svého dospívání dochází k sebeuvědomění, kdy dospívající hledá sám sebe, přičemž dochází k protestu k dospělým autoritám. Vývoj jedince je ovlivněn několika složkami a to: očekáváním společnosti, ve které žije, sociálními normami této společnosti, osobní složkou, což je vlastní představa kam směřuje. Pokud nejsou jedincem splněny složky, které po něm společnost požaduje, poté je sankcionován a nebývá přijat jako plnohodnotný člen společnosti. (Tyrlík, Macek, Širůček 2010, s. 76,77) Důležitým krokem v období adolescence je začlenění se

do sociální skupiny nejlépe vrstevníků a nalezení kamarádských pout. Poté se jedinec může cítit jako plnohodnotný. (Čáp, Mareš 2001-2007, s. 232)

1.2 Poznávací procesy

Poznávací procesy jsou skupinou kognitivních pochodů, do které patří vnímání, procesy učení a paměti, představy, myšlení. (Čáp, Mareš 2001-2007, s. 75) Přičemž při vývoji je důležitá posloupnost předložených jevů. Pokud jedinec není připraven na další rozvoj, nemůže si ze situace odnést požadované poučení, neboť vliv této skutečnosti by nemohl mít maximální možný účinek. Připravenost na další vývojový krok se odlišuje u každého dospívajícího. Pokroky se liší v rychlosti, rovnoměrnosti a míře rozvoje. Tento rozvoj bývá dosažen u každého jedince na jiné úrovni. (Vágnerová 2005, s. 21 - 22)

Jak uvádí M. Vágnerová: „Kognitivní vývoj je výsledkem interakce zrání a učení.“ Dospívající prochází neustálým rozvojem, neurofyzilogickým zráním, získáváním zkušeností a vzdělání. (Vágnerová 2005, s. 332)

V dospívání se proces učení mění, díky vyšším rozumovým schopnostem dospívajících. Posíleny jsou především schopnosti indukce a dedukce a jejich kombinace, společně s širším náhledem na skutečnosti, které se kolem nich odehrávají. Deduktivním myšlením je míněna schopnost aplikovat obecné pravidlo. Při této operaci není v úvahu brána pravděpodobnost zvoleného jevu. Induktivní myšlení je rozvíjeno na abstraktivní úrovni. Dospívající jsou schopni přijmout zadání absurdního hypotetického problému, chápou, že jde jen o ilustraci. V předchozím stádiu by se více než zadaným problémem žáci zabývali absurditou tohoto úkolu. Rozvíjí se také kombinační myšlení, při kterém žáci zpracovávají vstupní informace a dále je řadí a srovnávají. Svou bystrostí mohou také vymyslet nové způsoby řešení, nejsou totiž omezeny obecnými východisky. V tomto věkovém období bývá úsudek také emocionálně zatížen, často podléhají také radikálním řešením. Dokážou srozumitelně interpretovat výsledky v celkovém logickém rámci. K těmto pokrokům musí být však systematicky vedeny, aby se mohli rozvíjet s maximální možnou efektivitou. (Vágnerová 2005, s. 334, 338)

Začínají chápat, že lidé v jeho okolí jsou osobnosti, které se různí v potřebách, názorech a postojích. V tomto období jsou také důležité mezilidské vztahy nejen s rodinou, ale také s vrstevníky a okolím, které je mohou svým vzájemným chováním udržet či poškodit. Typické pro toto období je schopnost vidět situace jak z pohledu třetí

osoby, tak také z širokého hlediska dalších zaujatých osob a vzájemných okolností.

J. Piaget formuloval tuto etapu jako období utváření formálních operací. Rozvíjí se abstraktní myšlení a schopnosti prezentovat sám sebe a alternativní myšlení. Dospívající je schopen uvažovat hypoteticky i nad jevy, které nejsou reálné či pravděpodobné. (Piaget in Vágnerová 2005, s. 333) Připouští rozmanitost možností a dokážou pracovat systematičtěji, čímž dosahují větší účinnosti myšlenkových operací. Samozřejmě že kognitivní operace jsou závislé na zkušenostech a vedení jednotlivců k myšlenkovým procesům. Je patrné, že problémové úkoly, které dospívající přijme za vlastní, budou řešeny s větší mírou kreativity. Na druhé straně problémům, které mu budou cizí, přiřadí již použité řešení a nebude se tímto problémem podrobněji zajímat. (Macek 2003, s. 22, 24, 46; Vágnerová 2005, s. 332)

1.3 Vývoj inteligence

Termínem inteligence jsou označovány schopnosti verbální, numerické, prostorové, paměťové, percepční, umělecké, sportovní, sociální schopnosti a jiné. Jak uvádí Čáp a Mareš (2001-2007, S. 152 – 153), „Jinak řečeno inteligence je soubor kognitivních (poznávacích) schopností, účastnících se poznávání, učení a řešení problémů. Obecná inteligence se rozvíjí do adolescence, popřípadě do mladé dospělosti.“ Naproti tomu Říčan (2004, s. 195-196) uvádí, že u lidí, kteří mají intelektově náročné povolání, může inteligence mírně růst nebo udržovat stejnou kvalitu. Rozděluje inteligenci na fluidní (vrozená inteligence) a krystalickou inteligenci (vytváří se během života).

Při dozrávání osobnosti se přirozeně rozšiřuje paměť a uložené informace se včleňují do dlouhodobé paměti. Při zapamatování si jedinec tvoří systém ukládání informací, selektuje je, což dopomáhá k vyšší efektivnosti při zapamatování. Toto selektování informací ovlivňuje také pozornost jedince při přijímání informací. Může tedy přemýšlet o alternativním řešení problému.

U důležitých formálních a abstraktních úkolů jsou myšlenkové pochody využívány daleko více, než v běžném životě, kdy se některé procesy mohou stát rutinou. (Macek 2003, s. 46, 47)

V zásadě lze říct, že adolescenti mohou řešit stejně složité rozumové schopnosti jako dospělí jedinci, mají vysoké abstrakční schopnosti. Inteligence měřená formou výkonnosti je samozřejmě rozdílná u žáků 15letých a 18letých. Tato skutečnost je dána

četnějšími zkušenostmi, které byly nabyty při učení. U 18letých žáků je vyšší efektivita v učení, logickém myšlení, mechanické paměti, pozornosti, asociaci (sdružování pojmů, představy) a invenci (vynalézavost, důvtip). Tito žáci již dovedou provést syntézu a částečně nebo úplně rozlišit stejnost, podobnost či rozdílnost jevů. Naproti tomu vyvozují úsudky z osobních zkušeností, což může vést k následnému zkreslení. Při zjištění nového faktu, kdy se úsudek vycházející ze zkušeností jeví jako zcela zavádějící, jsou nuceni dále zvažovat svůj úsudek. Přičemž tvrzení může být zcela zvráceno. (Příhoda 1967, s. 78)

1.4 Motivace

Motivace je souhrnem jevů, které pobízí jedince k výkonu nebo naopak brání vykonávat určité věci. Motivace může být z vnitřní nebo vnější pobídky. Vnější pobídka může posílit vnitřní motivaci, která je pro jedince důležitější v jeho hodnotovém systému. Vždy je důležité dbát o vhodnou pobídku. Motivace může být také spojena s protikladnými emocemi. Jednou z nich je libost, která se vyznačuje se pocitem uspokojení z úspěchu, dosažením cíle atd. Protikladem je nelibost, která je spojována s nepříjemnými pocity a možností trestu (např. špatná známka). Pokud má jedinec zálibu v nějakém odvětví nebo zájem o určitý předmět, kterému věnuje větší pozornost a přípravu, má v tomto směru vysokou vnitřní motivaci a není proto nutná tak velká vnější motivace. Díky nedostatečné motivaci může dojít k deprivaci, kdy žák nevyužívá své možnosti k vyšším formálním operacím a abstraktnímu myšlení a tím brání svému rozvoji. Motivaci může mařit také okolí jedince, do kterého řadíme například vrstevníky, kteří neodpustí úspěch svého spolužáka. (Čáp, Mareš 2001-2007, s. 92, 94, 97, 149, 235, 236)

Pozitivní incentivou k učení může být jedna ze základních potřeb žáka - získávat nové poznatky, řešit problémy, společenské uznání spolužáků a srozumitelnost úkolů, které má šanci vyřešit. Další pozitivní motivací k učení je novost situace, předmětu nebo prezentace učiva, kdy žáka mohou zaujmout nové činnosti, ve kterých si najde oblibu. Zároveň je však důležité, aby žák v nové situaci našel něco známého a příliš netápal. Zapojení žáka do výuky také napomáhá k jeho interesování v hodině. Velkou mírou motivace naplňuje úspěch, který člověk zažívá při splnění činnosti. Pokud se naopak žákům opakovaně nedaří, dojde ke snížení sebehodnocení. Samozřejmě příliš snadný úspěch nepotěší tak, jako komplikované zdolání zadaného úkolu. Motivaci také

Průzkum profesních zájmů základních a středních škol

zvyšuje zdravé soutěžení ve třídě, kde se studenti navzájem strhávají k lepším výkonům. Motivaci k učení podmiňuje spousta dalších determinantů, jako jsou vnitřní problémy a starosti, nestřídání činnosti, kdy se žáci začnou nudit atd. (Čáp 1980, s. 161, 479)

Se zvyšujícím se věkem adolescenta stoupá také uvědomění možných rizik a důsledků svého chování, jež může změnit jeho budoucnost. (Macek 2003, s. 47) Změnou orientace v časovém vnímání začínají dospívající více myslet na budoucnost, což může ovlivnit motivaci vzhledem k budoucímu povolání a zvolení vhodné školy. V tomto období se také projevuje snaha dosáhnout lepších školních výsledků. Více uvažují o svých budoucích perspektivách a neuspokojí je pouze aktuální (krátce trvající) úspěch. Dobré známky přestávají být cílem, snaží se obohatit své vědomosti, aby dosáhli svých cílů (např. úspěch u přijímacích zkoušek). Při přípravě na následnou školu stoupá snaha a většina žáků pracuje intenzivněji. Mnozí adolescenti mají svůj osobní výkon, který si snaží udržet i po přestupu na novou školu. Jejich motivace je velmi silně orientována na známky, které budou odpovídat jejich cílům, přičemž tato snaha není ve většině případů spojena s konkrétním cílem, kterým může být např. stát se lékařkou.

Dospívající mají sklon vyhovět nárokům, které jsou na ně kladeny s tou nejmenší možnou námahou, a proto mnohdy nevyužijí všechny své schopnosti. Vyhýbají se trestům, které by následovali po nesplnění úkolu, ale neplní své úkoly svědomitě. V případě, že žák posoudí učivo jako zbytečné nebo triviální pro jeho další růst, výrazně u něj klesá motivace, což platí také obráceně, kdy příliš těžké učivo vzbuzuje pocit deprivace a klesá snaha k jeho pochopení.

Učňové mají ve většině případů nižší motivaci způsobenou kolektivem, či perspektivou oboru, jelikož nevěří, že dobrý prospěch bude pro ně v budoucím povolání rozhodující a mnohdy také nejsou s výběrem oboru ztotožnění. Na studenty je pak mimo jiné vytvářen větší nátlak z okolí, který je nutí podávat lepší výsledky. Studenti - na rozdíl od učňů - vidí ve své budoucí profesi určité sociální postavení a jistotu. Společenské postavení učňů není v dnešní společnosti přijímáno jako uznávaný společenský post. (Vágnerová 2005, s. 335, 363, 370)

1.5 Vývojové stadium osobnosti podle Eriksona - období hledání identity

E. Erikson v mnohých svých tvrzení, které prezentuje v knize „Dětství a společnost“, vychází z S. Freuda. Erikson například uvádí, že adolescence je obdobím hledání identity. Kdy jedinec aktivně přemýšlí o své budoucnosti a plánuje si životní dráhu. V tomto období je pro ně důležitý názor okolí na jeho osobu, což může ovlivňovat jeho sebehodnocení. Důležitým krokem vlastního uvědomění je cíl kam směřuje a jak se tento cíl slučuje se sny, jeho vlastnostmi a dovednostmi. Celý vývoj osobnosti v dnešní době ovlivňuje mnoho současných vlivů, jakými mohou být například virtuální realita, celosvětová komunikace, nové normy chování, negativní idoly a centralizace. Mnoho dospívajících pod tlakem a z důvodu nedostatečné vyzrálosti vzhlíží k falešným pseudoidentitám.

V dnešní době se stále častěji objevují problémy s hledáním identity. Problém může nastat u slabých jedinců jednak při nalezení sociální role, kterou si bezpodmínečně přisvojil, naproti tomu silný jedinec si tyto role samostatně přizpůsobuje. druhý typ problému s hledáním identity nastává u jedinců, kteří tráví většinu času mimo společnost a sami sebe se snaží nalézt ve studiu zvolených odvětví (Erikson 2002, s. 281, 373)

K hlavnímu konfliktu při dospívání dochází začleňováním do společnosti, kdy jsou na adolescenta kladeny nové požadavky. Společnost však v dnešní době respektuje hledání vlastní osobnosti a poskytuje tak dospívajícím prostor k nalezení vlastní identity. Jedinec se snaží nalézt jak osobní identitu, tak také společenskou identitu. Přičemž vnímání okolí je v tomto období velmi důležitým determinantem vývoje osobnosti.

Rozvoj identity prochází čtyřmi etapami:

1. Fází psychologické diferenciaci – pubescent si uvědomuje svou jedinečnost, snaží se odpoutat od rodičů, klade vzdor autoritám.
2. Fáze experimentování – odmítá závislost na rodičích, mnohem důležitější pro něj jsou vrstevníci, nezaměřuje se na vzdálenější budoucnost, žije okamžikem.
3. Fáze stabilizace přátelství – obnovují se vztahy s rodiči, zvyšuje se zodpovědnost za důsledky svého chování, vznikají nové erotické vztahy.
4. Fáze upevnění sebepojetí – uvědomují si vlastní jedinečnosti a identitu, stabilizace vztahů s rodiči a okolím. (Macek 2003, s. 62-64)

Průzkum profesních zájmů základních a středních škol

Eriksonův přístup rozvinul J. Marcia z pohledu vývojových úkolů adolescentů. Zabýval se například rozptýlením identity, statusem moratoria, statusem předčasného uzavření, aj. Marcia analogicky s Eriksonem uvádí, že adolescenti mohou mít problémy se svým nebo obecně přijímaným a platným hodnotovým systémem při hledání své identity. Z toho důvodu se snaží všechny pravidla přizpůsobit do přijatelné formy. Důležité také je, v jakém kolektivu se jedinec nachází a jaká pravidla v tomto společenství platí. (Tyrlik., Macek, Širůček 2010, s. 64-65)

Pro toto vývojové období se stala typická rozpolcenost osobnosti, kdy jedinec již není dítětem, ale má strach vstoupit do světa dospělých. E. Erikson označil tuto rozpolcenost psychosociálním moratoriem, kdy se mladistvý snaží zpomalit svůj vývoj, aby mohl využít výhod, které mu mládí nabízí. Přičemž si nepřeje být dále považován za dítě. Společnost toto odkládání dospělosti toleruje, jelikož ve většině případů nemá dlouhé trvání. pouze výjimečně se toto odkládání může projevit negativně. Při dlouhodobém odkládání zodpovědnosti si mohou adolescenti na tento komfort zvyknout a dále odmítat zapojit do světa dospělých. Nezbytné je přitom naučit se dělat důležitá, neměnná a konečná rozhodnutí a nést si za ně náležitou odpovědnost (Čáp, Mareš 2001-2007, s. 236)

Jedním z vývojových úkolů, a z pohledu této práce velmi důležitým, je v dospívání směřovat k nalezení své budoucí profese. Tento proces se děje prostřednictvím vhodně zvoleného oboru navazujícího na předešlý stupeň vzdělání. (Čáp, Mareš 2001-2007, s. 235)

1.6 Změny v pohledu na povolání v období adolescence

Vyjádřené zájmy by měly být přímou odpovědí na otázku – Jaké povolání chceš po ukončení studia vykonávat? V mnohých případech jsou však adolescenti odrazováni svým okolím díky možné neperspektivitě daného oboru. V pokročilém věku adolescence jsou profesní zájmy u většiny jedinců stabilní. Tyto zájmy jsou představovány relativně širokou třídou aktivit, které zahrnují afektivní, kognitivní a konativní komponenty. (Martončík 2011, s. 50, 51, 53)

Jestliže nás zaujme nějaká oblast konání, stáváme se aktivními, ale pokud se tento zájem nezmění na vůli nebo touhu, stáváme se extrémně pasivními. Je také otázka času, kdy se v nás tento zájem probudí a jaký tlak je na nás kladen, aby se zájem o tuto oblast změnil v pohnutku k rozhodnutí o budoucím povolání.

Průzkum profesních zájmů základních a středních škol

Jak uvádí Petr Macek, ve věkovém období 15-24 let dochází k mezníku, kdy u mladých lidí převládá přání dosáhnout odpovídajícího vzdělání a najít si dobrou práci, u čtvrtiny tázaných se objevuje skutečnost potřeby založit rodinu. Desetina dotázaných uvedla jako svůj cíl dosáhnoutí bohatství, přičemž tato pohnutka se váže nejspíše k zaměstnání. Další desetina uvedla přání dostat se na vysokou školu, což může také představovat další krok k nalezení lepších pracovních podmínek. (Macek 2003, s. 98)

Nástupem do zaměstnání se mění ekonomická soběstačnost, čímž se definitivně potvrzuje nástup nové etapy života- Mění se také postoj okolí k jedinci, jelikož rodiče začínají přisuzovat pracujícímu větší volnost.

dospívání s sebou však nenese pouze pozitivní stránky. Jako začátečník v zaměstnání má adolescent nízký sociální status, což může mít za následek přiřazování podřadnější pracovní náplně. A nedostatečné pracovní uspokojení, či pocit podřadnosti může vést k deprivaci adolescenta. Sám o sobě adolescent nemá příliš velké mínění, jelikož není možné, aby přišel ze školy po všech stránkách připraven na praxi. Mnozí také často přesně netuší, čeho všeho se jejich budoucí profese týká a často jim nejsou známy všechny negativní stránky. Další možnou překážkou může být skutečnost, že zapracování zaměstnanci nováčkovci jeho nástup do nové práce příliš neusnadňují, což může být jednou z možných příčin k nespokojenosti ve zvolené profesi.

Na druhé straně pro některé dospívajících může být pracovní nasazení vysvobození od školních povinností, které pro ně mohly být tíživé a nad jejich síly. V zaměstnání se stírá rozdíl mezi dobrými a horšími studenty. Špatné známky nebo pověst zaměstnance/žáka dále netíží. Co se ovšem nemění je očekávaná nezkušenost u většiny nových mladých pracovníků. (Vágnerová 2005, s. 390, 391)

Profesní volba v období adolescence se stává důležitým rozhodnutím, jelikož od tohoto rozhodnutí plyne směr, kterým se v budoucím životě bude ubírat. Výběr povolání může ovlivnit budoucí sociální pozici, společenskou prestiž a životní styl. Jako názornou ukázkou lze uvést rozličná povolání. Jestliže se žák rozhodne jít na lékaře, plynou pro něj z této funkce nejen určitá pravidla, ale také vyšší sociální postavení. Na rozdíl od žáka, který si zvolí jako své budoucí povolání kuchaře. (Krejčířová, Vágnerová, Svoboda 2001, s. 679)

1.6.1 Postoj ke studiu

V období adolescence klesá nestabilita koncentrace a těkavost žáků a již se dokáží se lépe koncentrovat. Navíc u témat, která je zajímají, se daleko více angažují a věnují jim větší péči a v některých případech také svůj volný čas, kdy se zabývají studiem do hloubky problematiky. Zvyšuje se také doba, po které jedinec udrží pozornost.

Díky zvyšujícím se kognitivním schopnostem, je postoj ke studiu zcela na preferencích jedince. Dále záleží na motivaci, péči a cílech nejen během studia a také po něm. (Příhoda 1967, s. 76)

Postoj ke studiu může ovlivnit také radikalismus a generalizace, které jsou pro adolescenty typické a mezi které patří negativní smýšlení o škole např. „v tomto předmětu se už nemůžu zlepšit“, „všichni učitelé jsou nespravedliví“. Ve svých názorech se utvrzují a nejsou ochotni připustit, že mají pouze omezenou platnost. Tento postoj se různí podle aktuálního školního prospěchu a budoucím vzdělávacím cílům. (Vágnerová 2005, s. 337, 362)

1.7 Profesní zájmy

1.7.1 Vymezení základních pojmů

Profesní zájmy lze vymezit jako projev obliby aktivit typických pro povolání anebo jiných charakteristik spojených s danou profesí jakými jsou například prostředí, náplň práce nebo platové ohodnocení. Jak uvádí A. Mezera: „Ve školní praxi jsou zájmy zpravidla definovány ve vztahu k okolním fyzickým a sociálním objektům a procesům, ale stejně tak i k vykonávaným činnostem, kterým se žáci obvykle věnují. Seznam potenciálních zájmů je v podstatě neomezený, ale výběr těchto zájmů je ovlivněn především osobnostními charakteristikami žáka.“ (Martončík 2011, s. 51, 52), (Mezera 2005, s. 5)

Podobnost výrazů postoj a zájem, které se vzájemně prolínají, je nutno odlišit. Obě tyto osobnostní charakteristiky se týkají individuálních činností, sociálně podmíněných aktivit a sociálních skupin. A. Mezera vysvětluje, že: „Rozdíl mezi postojem a zájmem je spíše v rovině prožívání. Postoj je většinou vymezován jako existující soubor pocitů jedince vůči určitému objektu, subjektu, sociální instituci, či sociální skupině. Zájem je naproti tomu vymezován jako existující soubor pocitů vůči specifickému druhu aktivit. Preferuje-li žák například klasickou hudbu před pop-music,

vypovídá to něco nejen o jeho zájmové, ale současně i o jeho postoje a hodnotové orientaci.“ (Mezera 2005,s. 6)

Intence představuje rozhodnutí (záměr) osoby směřující k očekávané aktivitě. Jedná se tedy o to, co adolescent plánuje ve svém budoucím životě vykonávat. Intence je přitom založena na subjektivním sebeposouzení. (Martončík 2011, s. 51, 52)

1.7.2 Vnitřní determinanty volby profese – Zájmy, motivace, hodnoty, schopnosti, informace

Jedním z hlavních determinantů jsou zcela určité zájmy, které lze definovat jako základní emoce vyjadřující atraktivitu určitého zaměstnání. Tyto pocity vychází z jedince, který je na určité zaměstnání vnitřně orientovaný nebo zaměřený. Oblast zájmů má vazbu na dílčí osobnostní charakteristiky žáka, stejně jako na hodnotovou orientaci a sociální postoje. Rozvíjené zájmy v mnoha případech korelují s budoucím povoláním. Jedinec je při správném výběru spokojenější ve zvolené profesi a má lepší kariérní růst, což úzce souvisí také s jeho vnitřní motivací. Vzhledem k zájmům je možné předpokládat spokojenost v budoucí profesi spojenou se stabilitou výkonu ve zvoleném odvětví. (Martončík 2011, s. 50, 51; Mezera 2005, s. 5,6)

Motivace je dalším z velmi důležitých hnacích motorů při dosažení zvolené pracovní pozice. Plány adolescentů bývají mnohdy přemrštěné a těžko dosažitelné. Tito jedinci buď ze svých nároků postupně sleví, nebo udělají vše pro to, aby dosáhli svého cíle. Jejich motivace je dostatečně velká, aby překonala všechny překážky. Klasifikovat lze také motivaci vnější, do které patří např. pocit nutnosti uspokojit nároky rodičů, které jsou kladeny na dospívajícího. Bohužel se často stává, že pod tíhou těchto požadavků se adolescenti hrouť. (Vágnerová 2005, s. 411) Motivace k zvolení vhodného profesního zaměření může plynout jak z emocionálních potřeb jedince, kde se projevují hlavně jeho zájmy a přání, jakou práci by chtěl vykonávat, tak také z racionálního rozhodnutí, kde zvažuje svou budoucnost z hlediska svých možností a omezení. Ideálním stavem je, když se tyto dva motivační prvky propojí a zvolí se vhodné profesní zaměření. (Krejčířová, Vágnerová, Svoboda 2001, s. 679)

Hodnoty se podílejí na motivaci k jednání člověka. Základní potřeby vytváří základní akutní motivaci a těchto potřeb lze dosáhnout v relativně krátkém čase. Naproti tomu hodnoty z vyššího stupně hierarchie potřeb se realizují obtížněji a v delších časových intervalech. Hodnoty jedince ve velké míře ovlivňuje společnost, do které

Průzkum profesních zájmů základních a středních škol

jedinec patří. Žebříček hodnot je u každého jedince jiný a mění se v čase a s ohledem na vývoj společnosti. Poté je systém vnitřních hodnotových představ jedince více méně stabilní. Základními hodnotami mládeže jsou podle Saka: zdraví, mír, láska životní partner atd. Zajímavá práce se v žebříčku umístila na desátém místě, přičemž pro mnohé mladistvé je práce pouze prostředkem k získání peněz. Plat a úspěšnost v zaměstnání, které se vážou k tomuto tématu, se umístily na dvanáctém a čtrnáctém místě. Vzdělání se zařadilo na patnáctou pozici, přičemž vzdělání je cílovou hodnotou a cestou k dosažení určitého stavu. Hodnoty jedince také ovlivňuje lokalita, ve které žije a velikost obce či města. S velikostí obce roste například význam hodnot jako rozvoj vlastní osobnosti či láska. S velikostí lokality klesá význam hodnot peněz, čehož je dáno sníženým ekonomickým tlakem na jedince ve větších městech, kde je více pracovních pozic a vyšší platové ohodnocení. (Sak 2000, s. 65-89)

Úspěšnou volbu povolání ovlivňují podmínky současných i potenciálních schopností a dovedností žáků. Schopnost by se dala nazvat jako učenlivost pro danou činnost. Schopnosti jsou vrozené předpoklady, které se různí u každého jedince a které je potřeba rozvíjet. Definovat lze různé druhy schopností. Jako příklad lze uvést intelektuální, motorické, matematické a umělecké atd. Větší pravděpodobnost úspěchu ve zvolené kategorii má vždy jedinec s talentem pro dané odvětví. Dalším determinantem jsou osvojené vědomosti a znalosti žáků v jednotlivých školních předmětech, které většinou určují úroveň a rozsah náročnosti budoucí odborné přípravy. Obě kategorie by měly sloužit spíše k udávání směru pro další studium. (Mezera 2005, s. 6; Říčan 2007, s. 73)

Dalším z důležitých hybných motivů při výběru povolání jsou informace. Tyto informace mohou být zkresleny médii a ovlivňovat tak názor široké veřejnosti, což je pro dospívajícího velmi důležitou pohnutkou. Jak je obecně známo, absolventi škol jsou jednou ze skupin, které se hůře uplatňují na trhu práce. Z důvodu specializace jejich oborového zaměření, a také kvůli vyšším nárokům na finanční ohodnocení. Tudiž informace o zaměstnanosti zvoleného oboru jsou jedním z důležitých determinantů při volbě povolání. Dále to také může být módnost, či aktuálnost zvoleného povolání. Například v současné době disponují povolání zabývající se výpočetní technikou a strojírenstvím odvětví s nejmenší nezaměstnaností na trhu. (Vojtěch, Chamoutová 2011)

Informace nemusí pramenit pouze z médií. v dnešní době na většině škol jsou pověřeni poradci a psychologové, kteří mohou poskytnout dospívajícímu informace

o vhodnosti a konkrétní údaje o zvolené profesi. Nedílnou součástí jsou také informační zdroje od kamarádů a vrstevníků, kteří mohou výrazně ovlivnit, někdy i zavádějícími zprávami, rozhodnutí adolescenta.

1.7.3 Volba povolání a profesní orientace

Proces profesního zaměření se skládá ze čtyř životních fází, což je dáno vývojem jedince. Těmito stádii jsou: fantazijní období, fáze předběžné volby, etapa realistické volby povolání a období adaptace na povolání. Profesní vývoj jedince je ovlivňován hlavně socioekonomickou úrovní rodičů, intelektuálními schopnostmi žáka, osobnostními charakteristikami jedince a možnostmi, ve kterých se jedinec ocitne. (Mezera 2005, s. 8)

Dospívající se rozhoduje na základě základních informací o zvolené profesi. Roli zde však mohou hrát také školní prospěch a školní úspěchy, dále sebehodnocení a sebevědomí žáka, přání rodičů, doporučení školy a v neposlední řadě názory od spolužáků. (Krejčířová, Vágnerová, Svoboda, s. 680)

Při volbě povolání se adolescent zabývá úvahou o svých budoucích možnostech. Většina dospívajících má problém s definitivním řešením situace, přičemž někdy tato neschopnost řešit věci s definitivním vymezením může zůstat až do dospělosti. Správné rozhodnutí zvyšuje pravděpodobnost spokojenosti v budoucím životě a snižuje tak riziko možné nespokojenosti v pracovním prostředí, které má velký vliv na pozitivní hodnocení kvality života.

Adolescenti často hodnotí situaci spíše negativně, je jim jasné, jaké povolání nechtějí vykonávat, ale nemohou vybrat povolání, o jehož vhodnosti by byli přesvědčeni. Všechny přijatelné povolání hodnotí spíše subjektivně, podle své vlastní orientace. Vysoký důraz je kladen na atraktivnost povolání a nejsou již domýšleny praktické důsledky, jako pracovní doba, mzda atd. (Vágnerová 2005, s. 410, 411)

Vhodné povolání se musí volit s ohledem na požadavky studia, nároky na výkon profese. Zhodnotit se musí také předpoklady jedince k dlouhodobému vykonávání profese. Důležité je také přihlídnout ke zdravotnímu stavu jedince. Mohou se vyskytnout dva extrémy při volbě profese. Jedním jsou žáci, kteří mají přemrštěné nereálné cíle. Druhým protikladem jsou žáci, kteří si zvolí minimální cíle pro své největší pohodlí a potřebu vyhnout se problémům.

Adolescenti mohou být do značné míry ovlivněni také svými vrstevníky. Mohou

Průzkum profesních zájmů základních a středních škol

se dokonce nechat ovlivnit spolužákem, či kamarádem a vybrat si společný obor, který však oběma nemusí zcela vyhovovat. (Krejčířová, Vágnerová, Svoboda, s. 679-680)

V dnešní době existuje mnoho návodů a testovacích metod, které slouží k profesní analýze žáků. Dokonce se toto poradenství stalo v mnoha ohledech byznysem. Žáci (popřípadě jejich rodiče) platí za správné zhodnocení schopností a dovedností, inteligence, zájmů, vlastností a motivace žáka, čímž se snaží předejít chybnému životnímu rozhodnutí. (Krejčířová, Vágnerová, Svoboda, s. 682 - 692)

Často však zájmové dotazníky, které mají pomoci žákům v profesním rozhodování, poskytují jen částečný náhled na problém. Je nutné informace z dotazníku dát do souvislosti s jinými údaji, aby závěr mohl být komplexní. Profesní orientace je výběr životní dráhy, která odráží hlavně charakteristické rysy sebepojetí žáků a jejich typické osobnostní znaky. Volba profesní přípravy je ovlivněna dvěma hlavními faktory:

- osobnostní charakteristikou žáků, jejíž součástí jsou aktuální a potenciální zájmy;
- racionálními úvahami o možnostech a perspektivách profesního uplatnění, které jsou ovlivňovány mimo jiné okolním sociálním prostředím. (Mezera 2005, s. 4)

Ve správném výběru může žákům pomoci také kariérové poradenství, které je nabízeno pedagogicko-psychologickými nebo výchovnými poradci ve škole a specializovanými institucemi. Jejich úkolem je vykonávat poradenskou činnost, poskytovat informace týkající se volby povolání a metodické činnosti. V rámci poradenské činnosti provádí šetření formou dotazníků a rozhovorů, vedoucí k vhodné volbě povolání (Zapletalová 2006, s. 9)

Při zvolení vhodné profese mívají adolescenti spoustu ideálů a optimistických představ, z nichž většina se týká nově nabytého statusu ekonomické nezávislosti, pocitu mnoha možností a přesvědčení o svobodném řízení vlastního života. Na druhé straně zde může také působit nespokojenost s pracovními podmínkami, mezi které patří například časové omezení a stereotyp. Částečně lze této nespokojenosti předejít správným výběrem profese, ve které by se jedinec mohl realizovat a dále vyvíjet.

Za určitých podmínek může nastat situace deziluze, kdy jedinec nemá jasně vymezen postoj k sobě samému a není mu jasný cíl, kam se bude dále ubírat. Tento jedinec nemá jasnou představu, čeho by chtěl dosáhnout ani v budoucím životě, ani v blízké budoucnosti, dále mu chybí motivace plnit cíle (jelikož si je nestanovil). Tento stav označil E. Erikson jako difúzní identitu, pro kterou je typická nestálost. V tomto

období je nutné získat určité sebevymezení, na které lze dále stavět profesní orientaci. (Vágnerová 2005, s. 391, 416, 417)

Jak ve svém výzkumném šetření zjistili J. Trhlíková a kol., konečný výběr školy, kam si žáci podají přihlášky, není pouze na základě preferencí a zájmů. K nejčastějším důvodům změny tohoto rozhodnutí patřila nutnost dojíždění, špatný prospěch a s tím spojená obava z nepřijetí, nákladnost studia nebo obtížnost studia. Žáci se také v mnohých případech rozhodují na základě obtížnosti nebo absenci přijímacího řízení. Je to pro ně stres, který se snaží eliminovat. (Hlad'o 2011, s. 174)

1.7.4 Ovlivnění profesní orientace školou, rodinou – soc. prostředí

Zde se projevuje míra rodinné identifikace a ovlivnění postojů jedince. Jestliže pracovní postavení rodičů jedinci imponuje nebo se s ním ztotožňuje, je zde velká pravděpodobnost vlivu na budoucí zaměstnání. Může tomu být také naopak, že dospívající jedinec vidí v profesi rodičů něco, co ho vnitřně odrazuje a vydá se zcela opačným profesním směrem. U většiny jedinců jsou zájmy a hodnoty převážně ovlivněny sociálním prostředím, ve kterém jedinec dospívá. (Vágnerová 2005, s. 411; Mezera 2005, s. 6)

Sociální prostředí, ve kterém se jedinec nachází, výrazně působí na jeho životní postoje. Mládež se slabým sociálním zázemím většinou nemá pro další studium velkou podporu u rodičů a tím ani potřebnou dostatečnou motivaci. Proto většinou tyto osoby končí vzdělání na základní škole, popřípadě s výučním listem. Jde o jedince s horším školním prospěchem. Opačným extrémem jsou jedinci, kteří pro uspokojení cílů svých rodičů „jsou nuceni“ studovat nad míru svých schopností i psychických možností. (Sak 2000, s. 48)

Většina rodičů své děti v profesním rozhodnutí podporuje, někteří se snaží mu pouze poradit a směřovat jej na povolání podle jeho možností. Na druhou stranu očekávání rodičů může dlouhodobě ovlivnit jedince, který přistupuje ke vzdělání podle nastavených pravidel a jehož názory a životní styl jsou ovlivněny chodem domácnosti. Některé směřování dětí podle představ rodičů však nemusí být realistické. Rodiče si mohou plnit vlastní sny, kterých nemohli dokázat, prostřednictvím svých dětí, dále můžou na dítě vyvíjet nátlak, aby se v rodině udržel vzdělanostní standard. Protikladem mohou být rodiče, kteří nechtějí své děti podporovat na studiích z finančních důvodů a přimějí je jít do práce. Názor rodičů na pokračování ve studiích a výběr školy se významně promítá do konečného rozhodnutí žáka. (Krejčířová, Vágnerová, Svoboda

2001, s. 680; Hlad'o 2011, s. 214)

Mnozí žáci mají o výběru své profese idealizované představy, jelikož při výběru učebního/studijního oboru jsou představovány vesměs klady zvolené profese, čímž podporují optimistické smýšlení uchazečů. Postupně však žák zjišťuje také zápory zvoleného oboru a zájem o toto odvětví klesá od prvního do posledního ročníku. U vybraných oborů se specifickým zaměřením je atraktivnost oboru stále vysoká, a čím více se žáci zajímají a prohlubují si znalosti v tomto oboru, tím více se z nich stávají zapálení odborníci. (Sak 2000, s. 48,49)

Škola ovlivňuje také jedince hodnocením, které předkládá na vybrané škole. Hodnocení pochopitelně není na každé škole jednotné, proto se tyto rozdíly snaží smazat například státní maturity. Známkování není odrazem pouze vědomostí, ale také snahy žáka, systematické přípravy a dalších stránek, které jsou v hodnocení zohledněny. Úkolem školy je pomoci výchovou žáků k volbě vhodného povolání, které usnadní profesní rozhodování v dnešním světě „neomezených možností“. Výchovní poradci nejsou schopni obsáhnout ve svém doporučení všechny nároky budoucího studia ani žákovy předpoklady k dlouhodobému výkonu budoucího povolání, ale mohou se pokusit doporučit žákovi profesi, která by pro něj mohla být vhodná. Poradenský postup je na většině škol založen na znalostech žáka. Tento důraz na měřítka výkonu, je sice pochopitelný, ale v mnoha případech negarantuje vhodnou profesní orientaci těchto žáků. Nesmíme zapomenout, že naplní Rámcového vzdělávacího programu pro základní školy je okruh Svět práce, který je určen pro žáky 8. a 9. ročníků. Není tedy možné, aby žáky nesměřoval k volbě vhodného povolání. (Krejčířová, Vágnerová, Svoboda 2001, s. 681; Mezera 2005, s. 4, 6; Zapletalová 2006, s. 41)

1.7.5 Faktory ovlivňující volbu povolání – Hollandův hexagonální model, typ osobnosti

J. L. Holland představil svou teorii osobnostních typů a profesního vývoje již v roce 1985 v USA. Tento světoznámý psycholog rozděluje osoby a prostředí, které na ně působí, podle šesti typů - hexagonální model osobnosti a pracovních prostředí, viz obrázek 2. Teorie uvádí, že osobnostní rysy jedince jsou během života v podstatě neměnné. Podle Hollanda mohou být jedinci klasifikováni do šesti profesních typů, které obsahují celou řadu povolání. Nicméně jedinec bývá zpravidla charakterizován dvojicí nebo trojicí písmen z Hollandova modelu, které by měly obsáhnout rozdílnost

Průzkum profesních zájmů základních a středních škol

osobnostních rysů (zájmy, hodnoty, schopnosti). Tento tří písmenný kód je tvořen výběrem z šesti typů profesí, podle toho, které nejvíce charakterizují osobu nebo její práci ve školním prostředí. Kód poskytuje stručný přehled o osobnosti jedince a také ukazuje míru podobnosti na tři profesní skupiny. (Miller 2010, s. 43-48)

Níže je uvedeno Hollandovo rozdělení šest základních typů osobnosti.

R – Realistic – Realistický typ. Jedná se o osoby s velmi dobrými motorickými schopnostmi či manuálně zručné jedince. Tyto typy se vykazují psychickou stabilitou, vysokou životní aktivitou, vyznačují se značnou mírou maskulinity, upřednostňují konkrétní a jasné situace, vyhledávají manuálně a technicky náročné aktivity. Nejlépe se tito jedinci uplatní kupříkladu ve stavebnictví, strojírenství, při práci se stroji, jsou velmi dobře sportovně založeni. Na druhou stranu značný problém mají v sociální oblasti. Při komunikaci očekávají konkrétní a přímé odpovědi týkající se tématu. Jsou spíše málomluvní introverti, proto mohou mít problémy s vyjadřováním citů. Preferují práci s předměty a materiály, před prací s myšlenkami a lidmi. Dávají přednost fyzickým činnostem, nemají problém s prací venku, rostlinami nebo zvířaty. Své schopnosti si osvojují prostřednictvím praktických činností. Realistické typy komunikují přímým způsobem a dávají přednost spíše materiálním hodnotám před duchovním. Typickými zástupci profesním odvětví jsou například elektromechanik, strojní mechanik, veterinář, zedník, instalatér, tesař, truhlář, kuchař, mistr praktického výcviku, automechanik, čalouník, lesník, požárník, aj.

I – Investigative - Investigativní typ. Osobnost s investigativní, či vědeckou životní orientací. Jedinci s tímto zaměřením upřednostňují analytické, intelektuální aktivity. Nalézají uplatnění ve výzkumu, či vědeckých oborech, kde jsou požadavky kladeny především na zvládání přírodovědných oborů včetně matematiky. Imponují jim také kognitivně kreativní a mentálně náročné činnosti, důraz je přitom kladen také na intelektuální činnosti. Investigativní lidé mívají vědecké ambice, vyznačují se kritickým a metodickým myšlením. Využívají logický způsob myšlení a nemají problém s řešením abstraktních problémů. Ve společnosti vystupují spíše opatrně a uvážlivě, jsou spíše vnitřně založeni, nezávislí introverti. Nemají potřebu vykonávat vedoucí role a preferují samostatnou práci. V hodnotovém systému si cení celoživotního učení zaměřeného převážně na zdokonalování svých vědeckých a matematických dovedností. Typickými reprezentanty investigativního typu jsou obory jako biolog, chemik, systémový analytik, programátor, laboratorní asistent, lékárník, chirurg, apod. tento typ Vyhledává profesní prostředí, kde by se mohl věnovat pozorování, zkoumání,

Průzkum profesních zájmů základních a středních škol

analyzování a vyhodnocování jevů, procesů a řešení problémů.

A - Artistic - Umělecký typ. Pro osoby s uměleckou životní orientací je typická originalita, intuitivní a imaginativní myšlení, mají v oblibě tvůrčí činnosti. Zabývají se skládáním hudby, tvůrčím psaní, kreslením a malováním, herectvím, tančením nebo sochařstvím. Těmito prostředky se snaží vyjádřit vlastní pocity, nálady, myšlenky. Tito jedinci preferují flexibilitu nestereotypního způsobu života. Odsuzují konzervativitu a zkosnatělé pravidla společnosti. Důležitá je pro ně harmonie a umělecký zážitek, své okolí posuzují na základě estetiky, tvarů, pohybů, tónů nebo barev, záleží na specializaci, které se věnují. Umělecké typy se dají charakterizovat jako chaotičtí, impulzivní, bouřliví lidé, kteří jsou emocionálně ladění a věční idealisté. Někteří mají problém s praktičností v každodenním životě. Většinou se jedná o otevřené jedince, kteří vyhledávají společnost. Smyslem života je pro ně umění a nepodléhají normám moderní společnosti. Snaží se vymyslet nové řešení nebo kombinují stávající známé postupy. Typickými představiteli jsou hudebníci, reportéři, malíři, sochaři, výtvarníci, architekti, učitelé angličtiny, designéři, fotografové, apod.

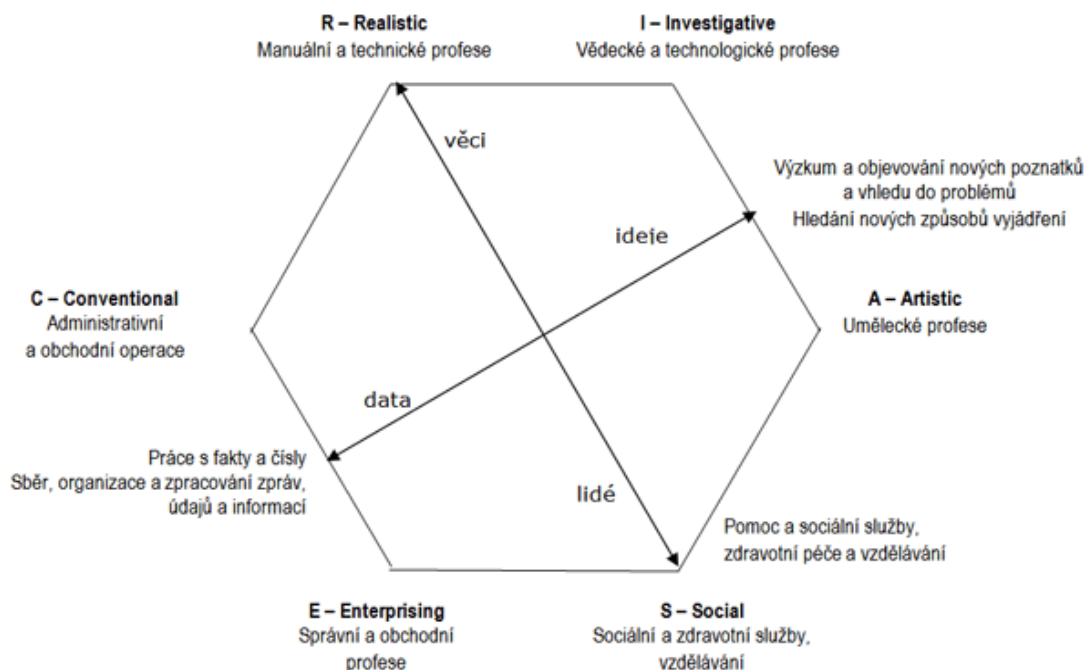
S – Social - Sociální typ. Jedná se o společenské, ochotné, přátelské, nesobecké osobnosti. Hlavním rysem těchto osob je otevřenost, taktnost, ušlechtilost, ohleduplnost a ochota pomáhat. Vyznačují se vysokou mírou empatie a vyhledávají častou komunikaci a styk s okolím. Nejvhodnějšími pracovními pozicemi jsou v sociálním, vzdělávacím či léčebném odvětví. Vyhledávají společenský kontakt s lidmi a skupinové aktivity. Jejich cílem je pomoc, léčba, poradenství, vzdělávání jak dospělých osob, tak dětí. Ideálním pracovním prostředím je v týmu s podobnými jedinci nebo práce orientovaná na každodenní práci s lidmi. Charakteristickými profesemi tohoto osobnostního typu jsou učitelé, poradci, sociální pracovníci, kurátoři, personalisté, zdravotní sestry, atd.

E – Enterprising - Podnikavý typ. Tyto osoby jsou velmi cílevědomí, energičtí, sebevědomí, spoléhají se spíše na sebe, což je zaměřuje spíše na zisk a společenskou úspěšnost, jsou však také impulzivní, což může mít za následek neomalené jednání. Společenského postavení se snaží dosáhnout pomocí ekonomických nebo politických prostředků. Vynikají vysokou mírou argumentace, organizačními schopnostmi. Většinou bývají také dominantní, a proto se za každých okolností snaží přesvědčovat ostatní lidi o své pravdě. Nejlépe se uplatní v obchodních odvětvích a řídicích pozicích, kde mají možnost vést lidi. V sociálních oblastech se zaměřují hlavně na dosažení organizačních a ekonomických cílů, než na lidi samotné. Často zastávají role mluvčího

Průzkum profesních zájmů základních a středních škol

či angažovaného reprezentanta určité zájmové skupiny lidí. Sami sebe hodnotí jako vysoce asertivní a dominantní osoby. Typické profesní oblasti uplatnění těchto osobností je obchodník, manažer, právník, pojišťovací agent, soudce, atd.

C - Conventional - Konvenční typ. Jedinci s touto osobnostní orientací jsou vysoce výkonní, se sklonem k vysoké pečlivosti, názorově přizpůsobiví, svědomití praktičtí. Rádi pracují s čísly, daty a informacemi, které pro ně mají význam. Mají velký smysl pro odpovědnost a systematickosti, jsou přesní a nepřipadá v úvahu, aby přehlíželi detaily. Neradi improvizují a chtějí mít vše pod kontrolou a raději pracují dopředu, než aby byli vystaveni nátlaku. Proto se tyto jedinci hodí na administrativní a technické pozice. Nevadí jim přijímat pokyny od druhých, jsou méně společenští a defenzivní. Upřednostňují prostředí s jasnými pravidly a hierarchií. Typickými reprezentanty tohoto osobnostního typu v profesní oblasti jsou sekretářky, bankovní úřednice, mzdové účetní, archiváři, matrikáři, bezpečnostní technici, správci sítě, pokladníci, apod. (Mezera 2005, s. 9-12; Pauknerová a kol. 2008, s. 62)

Obrázek 1 Hollandův hexagonální model (*Test osobnosti: Metoda RIASEC a typy pracovního prostředí* 2009-2013)

Při profesním rozhodování se žák rozhodne pro jeden či dva profesní modely (druhý model bývá záložní variantou), na které se zaměří. V prvním kroku volby povolání se zpravidla zaměřuje na rozsah profesní volby, nikoli na konkrétní povolání. Během rozhodování mohou nastat jistá rizika. Například pokud si žák zvolí povolání, které neodpovídá jeho předpokladům, může dojít k nízké výkonnosti a následné

Průzkum profesních zájmů základních a středních škol

nespokojenosti v pracovním prostředí. Nutné je vždy porovnat vlastní dispozice s požadavky profese. Dalším nebezpečím je nahodilost při volbě profesí. Jedinec nemá v tomto případě ujasněné preference. Posledním rizikem je, pokud si žák zvolí profesi, pro kterou sice má předpoklady, ale jeho školní výkony neodpovídají této volbě. V tomto případě je často odrazován prostředím před touto volbou. (Mezera 2005, s. 14)

Hollandova teorie má také několik odpůrců, z nichž lze zmínit například Džuku, který mu vytyká nezahrnutí všech oblastí profesí. (Džuka 2006, s. 447)

PRAKTICKÁ ČÁST

2.1 Rozhovor s odborníkem specializovaným na profesní zájmy žáků

Konzultace probíhala s panem PhDr. Vladimírem Píšou, který 29 let pracuje Pedagogicko-psychologické poradně v Liberci a má v této oblasti široký rozhled. ten uvádí, že nejvíce s výběrem profese souvisí nabídka práce v daném kraji. Školní instituty proto průběžně upravují nabídku svých oborů podle aktuálnosti v rámci trhu práce. Ukázkovým příkladem jsou obory Management ....., které byly v minulosti velmi oblíbené, ale v dnešní době ve většině případů vymizely. Zanikají strojírensko-řemeslné obory, které se jednotlivé kraje snaží dále podpořit formou stipendií. Při výběru střední školy nejsou studenti ovlivněni pouze aktuální nabídkou práce, ale také reklamou a náborny jednotlivých škol, stipendii na vybrané obory, množstvím informací, kterými jsou zahlceni. Dále se z dlouhodobého hlediska potvrdila problematika dostupnosti školy, jelikož v současné době žáci ve větší míře nepreferují internátní školy, ať už z pohodlnosti, či z finančních důvodů rodičů nebo jejich obav. PhDr. Vladimír Píša vidí jako nepříznivý faktor ovlivňující volbu profese nadmíru motivace, která žákům zkresluje úsudek při výběru školy. V tomto případě se totiž i žáci s podprůměrnými známkami hlásí na gymnázia a poté na vysoké školy, přičemž odmítají školy s výučním listem popřípadě zaměřené střední školy. Mimo jiné je důležité podotknout, že není univerzální, či průměrný žák. Velmi se rozšířilo spektrum žáků a prohloubily se rozdíly mezi nimi, které lze spatřovat například v přístupu rodičů k jejich studiu.

2.2 Cíl výzkumu

Cílem výzkumu je porovnat profesní zájmy žáků základních a středních škol v Libereckém a Zlínském kraji. Toto srovnání je bráno z několika hledisek:

- porovnání těchto krajů,
- vývoj žáků v devátých třídách
- vývoj žáků V maturitních ročnících

Ve výzkumu jsou zjišťovány subjektivní názory respondentů, které jsou pak vzájemně porovnávány. Výzkumem jsou zjišťovány profesní aspirace žáků a postoje na otázky týkající se volby povolání. Otázky, které korelují s jinými výzkumy, budou s těmito výzkumy srovnány v kapitole 2.5 Výsledky výzkumu.

2.3 Představení metody výzkumu

2.3.1 Dotazník

Výzkum byl rozdělen na část kvalitativní a kvantitativní. Kvalitativní část výzkumu byla realizována formou ilustrativního interview se žáky ze zvolené věkové skupiny. Kvantitativní výzkum probíhal na základních a středních školách ve Zlínském a Libereckém kraji formou dotazníků. Celkově se dotazníkového šetření účastnilo 169 respondentů ve věku 14 až 18 let. Dotazníky byly administrovány na Základních školách, Gymnáziích a Středních školách se zaměřením na hotelnictví. Dotazník (viz příloha č. 1), který byl sestaven speciálně pro tento průzkum, byl žákům předložen během výuky a žáci odpovídali samostatně. V první části dotazníku jsou otevřené otázky, které zjišťují budoucí profesi respondenta, jež by chtěl vykonávat, případné navazující studium na současný stupeň vzdělání a motivaci s tím spojenou. Uzavřené otázky s možností odpovědět na 5-bodové škále zjišťují sebehodnocení ve spojitosti se školním prostředím a názory na profesní problematiku. Před samotným testováním respondentů byl dotazník předložen zkušebnímu vzorku, čímž byla ověřena nejen validita a reliabilita dotazníku, ale také časová náročnost nutná k vyplnění. Dotazník bylo po tomto prověření nutné nepatrně upravit pro lepší srozumitelnost a zamezení možných nedorozumění. Žádný z neúplných dotazníků nebyl vyřazen, pouze při nejasné nebo chybějící odpovědi nebyla odpověď brána v potaz do celkového hodnocení.

2.3.2 Ilustrativní rozhovor

Interview slouží jako ilustrativní metoda, kde se zjišťovaly hlubší pohnutky zkoumaných žáků, a také k posouzení množství a kvality získaných informací v porovnání s dotazníkem. Dialog probíhal odděleně s dvěma respondenty obojího pohlaví ve věku 15let ze Zlínského kraje. Rozhovor byl částečně strukturovaný, kdy byly pokládány otevřené otázky a dotazovaný na ně mohl volně odpovídat. Další průběh rozhovoru se odvíjel od situace s každým respondentem odlišně. Během rozhovoru byla snaha zajistit klidnou atmosféru, aby se dotazovaný cítil příjemně a nenechal se rozptylovat žádnými okolními vlivy. Nejprve byly interview nahrávány a poté zpracovány a vyhodnoceny.

2.4 Výběr respondentů

Respondenti byli osloveni v rámci celé třídy. Z každé oslovené školy byla náhodně vybrána jedna třída, která vyplňovala dotazníky. Základní školy byly vybrány na základě geografického umístění, jelikož se nepožadovala výraznější specifčnost školy. Naopak střední školy byly vybrány na základě následujících předpokladů:

1. zaměření školy, které by velmi výrazně ovlivnilo výsledek výzkumu (např. pokud by byl výzkum realizován na UMPRUM, je velký předpoklad, že všichni žáci by se dále chtěli věnovat umění).

2. oblíbenost daného oboru, které bylo hodnoceno podle počtu podaných přihlášek;

3. Kvalita střední školy, která byla posuzována počtu hlásících se studentů. Tyto statistiky každoročně zpracovává Úřad práce České republiky v rámci Informačního a poradenského střediska. Podle těchto kritérií byly vybrány školy Gymnázium F. X. Šaldy (počet přihlášených 162/ počet přijatých 60) a Střední škola gastronomie a služeb z Liberce (počet přihlášených 184/ počet přijatých 30) a pro Zlínský kraj byli nejvhodnějšími kandidáty Gymnázium Uherské Hradiště (počet přihlášených 286/ počet přijatých 121) a Střední škola průmyslová, hotelová a zdravotnická taktéž z Uherského Hradiště (počet přihlášených 125/ počet přijatých 62). (Přehled oborů středních a vyšších odborných škol pro školní rok 2012/2013 v Libereckém kraji, s. 29-45)

Výběr žáků pro interview probíhal na základě primárních požadavků, mezi které patřily náležitost ke skupině, ke které se daný výzkum vztahuje, a ochota spolupracovat při rozhovoru. Osloveným respondentům bylo 15 let. Jedná se tedy o žáky žáci 9.třídy základní školy ve Zlínském kraji. Záměrně byli vybráni zástupci obou pohlaví, aby bylo toto šetření genderově vyváжено a tím bylo dosaženo maximálně možné neutrálnosti.

2.5 Realizace výzkumu

Kvalitativní výzkum popsany níže a zhodnocený v kapitole 2.6 Diskuze výsledků, probíhal v bydlišti každého z respondentů. Interview bylo nahráváno a poté analyzováno.

Prvním respondentem byl velmi motivovaný a rozhodný chlapec Matěj, který si přeje vykonávat profesi elektrikáře. *„Jako první obor jsem si vybral elektrikář na škole Mesit, na kterou bych šel raději. Druhým oborem, na který jsem si podal přihlášku je strojní mechanik na Polytechnické průmyslovce. Obě školy jsou s výučním listem,*

Průzkum profesních zájmů základních a středních škol

a potom počítám, že si dodělám maturitu. Je to z toho důvodu, že při přijímání do zaměstnání je pro zaměstnavatele důležitá praxe, kterou mi výuční list nabídne. Podle informací od známých je v některých firmách po elektrikářích požadován výuční list, který si zpětně dodělávají, čemuž se chci vyhnout. A také co vím, tak škola Mesit má lepší doporučení, podle toho co mi říkali kamarádi. Toto povolání jsem si vybral, protože proud bude ještě dlouho potřeb. toto povolání je pořád žádané v inzerátech a tak, a už teď si doma leda co opravím.“

Druhým respondentem byla chytrá dívka Anička, která má celou dobu svého studia na základní škole jedničky. Je však pravým opakem Matěje, jelikož o budoucím povolání nemá vůbec jasno. „Povolání jsem si zatím nevybrala, ale protože mě baví kreslit, tak sem si říkala, že bych šla na design nebo na právníka, protože by mě to mohlo bavit, je to žádané a vydělala bych si dost peněz. Důležité pro mě je, abych pracovala s lidmi a aby mě ta práce bavila a chodila tam ráda. Moje zájmy mě při výběru zase tolik neovlivňují. Mám ráda folklor, tančení, hru na kytaru, sport, ale tyto zájmy nejsou pro budoucí povolání zcela použitelné. Na střední školu se zaměřením jsem nechtěla jít, protože nejsem úplně rozhodnutá a nechtěla bych své rozhodnutí potom měnit. Ráda bych se dostala na Gymnázium UH. Dělala jsem si testy na nečisto a výsledek nebyl tak špatný, tak doufám, že se mi to povede, ale nijak speciálně se nesnažím, prošla jsem sice kurzy, ale to je vše. V rodině máme hlavně učitelky, ale tato práce pro mě není, bojím se, že bych děti nezvládla. Třeba si to ještě rozmyslím. Do budoucna teď úplně nemyslím, spíš se zaměřuji na to dostat se na školu. Od Gymnázia očekávám, že mě naučí, jak se mám učit, protože teď se vůbec neučím, a jak vystupovat. Jediné čeho se bojím, že to nebudu zvládat ve škole a bojím se taky maturity.“

Data z dotazníkového šetření byla zpracována několika způsoby podle typu otázek (uzavřené, otevřené a šálové). Otázky (3, 11-18), u nichž respondenti vybírali škálu souhlasu (příčemž 1 znamená souhlas a 5 znamená nesouhlas s otázkou), byly hodnoceny pomocí aritmetického průměru. Pro zřetelnější názornost dat vzdalujících se od průměru byla spočítána směrodatná odchylka. Otevřené otázky byly nejdříve roztrženy do skupin podle podobnosti a poté byla zjišťována relativní četnost těchto odpovědí. Odpovědi u otevřených otázek, kdy žáci uváděli více různých povolání, byly všechny zahrnuty do vyhodnocení. U otázky osm, kde žáci vybírali z nabídnutých možností základních profesních kategorií, jsou hodnoceny četnosti odpovědí. (Skutil 2011)

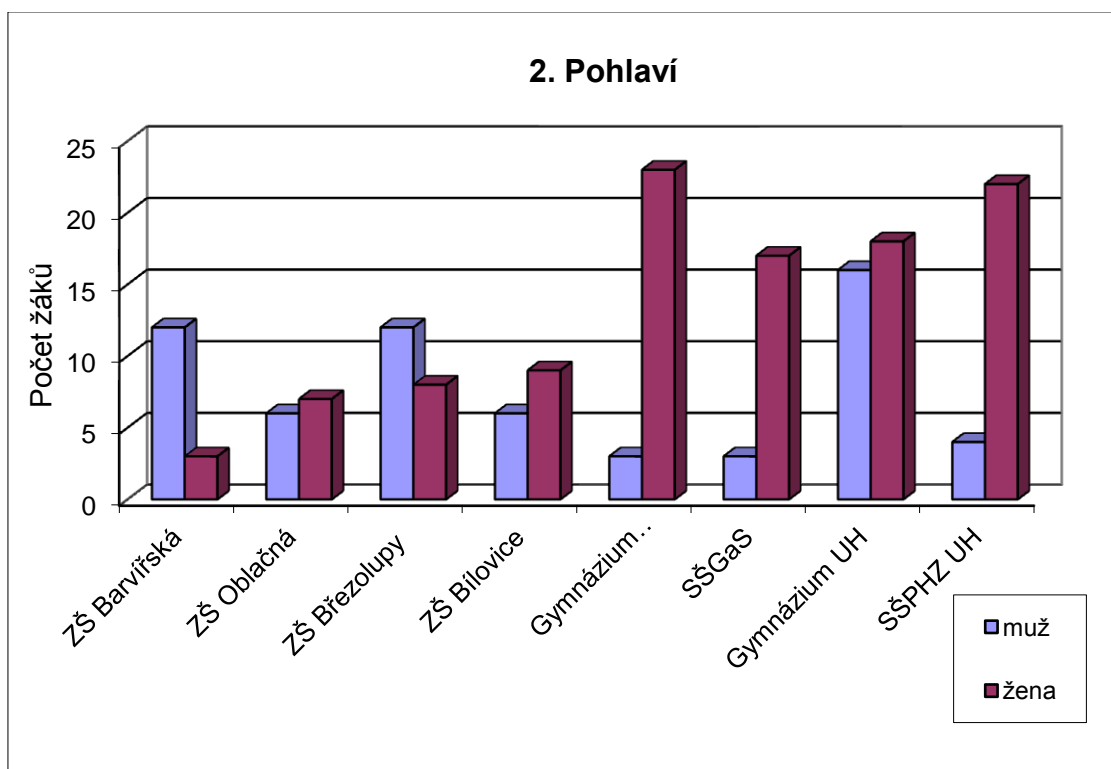
2.6 Výsledky výzkumu

2.6.1 Otázka číslo 1

Název školy a ročník sloužily pouze k identifikaci dotazníků a nejsou předmětem vyhodnocování.

2.6.2 Otázka číslo 2

První administrativní otázkou je dotaz na pohlaví, které nabízí nejen informaci o genderovém rozložení v dotazovaných třídách, ale celkový počet respondentů viz graf 1. Osloveno bylo tedy 28 žáků ZŠ a 46 žáků SŠ z Libereckého kraje, 35 žáků ZŠ a 60 žáků SŠ ze Zlínského kraje. Tento nepoměr je nutné brát v potaz při vyhodnocování výsledků.

Graf 1 – Otázka č. 2 Pohlaví

2.6.3 Otázka číslo 3

Otázka č. 3 - „Jakou má žák náladu“ byla zvolena, jelikož bylo předpokládáno, že nálada žáků ovlivňuje jejich rozhodování. Avšak se nepotvrdilo, že žáci, kteří měli výbornou náladu, by vykazovali přemrštěné přání na své budoucí povolání. Tudíž tato otázka není dále ve vyhodnocování a diskuzích zmiňována a dále spojována s volbou profese. Výsledky zobrazené v grafu jsou v příloze číslo 2. U této otázky je záměrně

zvolená škála, která nedovoluje žákům označit neutrální odpověď.

2.6.4 Otázka číslo 4

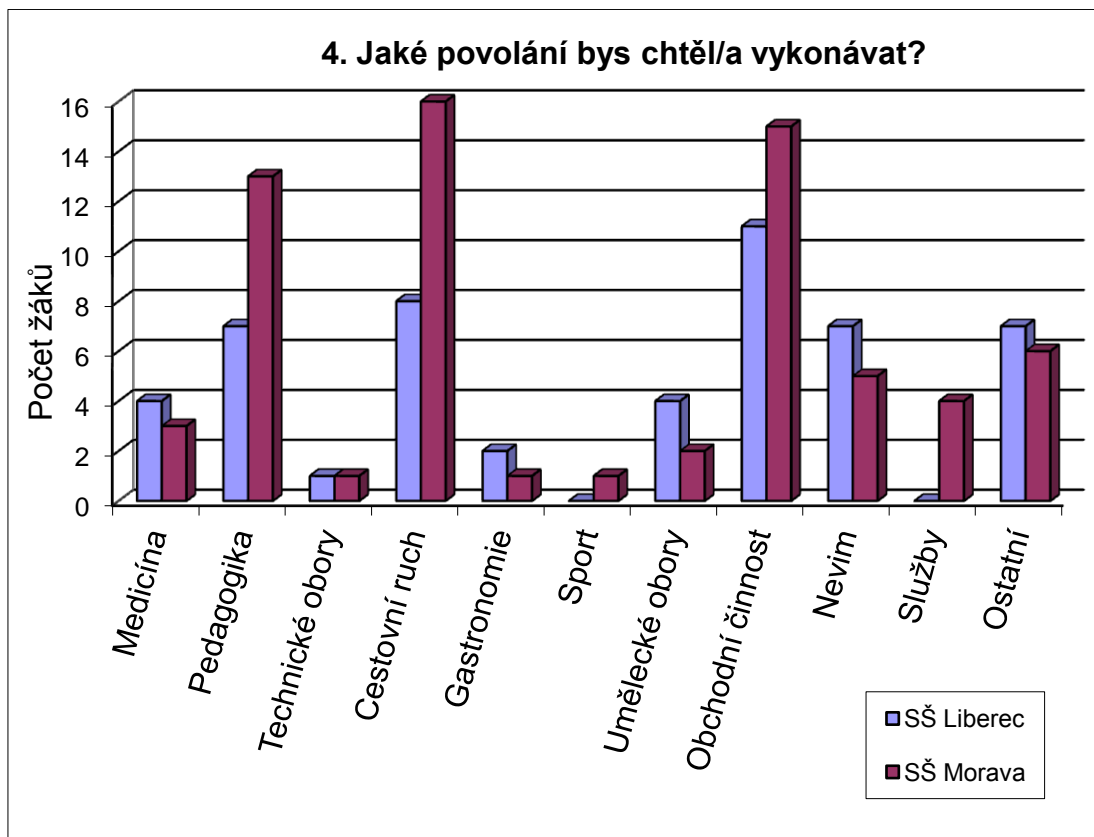
„Jaké povolání bys chtěl/a vykonávat?“ zde se již jasně ukazují rozdíly mezi jednotlivými oblastmi. V grafu 4 jsou zaznamenávány všechny odpovědi respondentů, tzn., jestliže si jedinec nemohl jasně vybrat jedno povolání a uvedl 2, jsou zaznamenány obě tyto informace. V tom případě z Grafu 2 jasně vyplývá, že žáci ve Zlínském kraji nemají o svém povolání tak jasno, jako jejich kolegové z Libereckého kraje. Tomuto tvrzení nasvědčuje také velký počet respondentů, kteří ještě nemají jasno o svém budoucím povolání. Obecně jsou v obou oblastech oblíbené technické obory a medicína. V Libereckém kraji se jedinci zajímají spíše o počítačové technologie, sport, obchodní činnost. Naproti tomu ve Zlínském kraji převládly technické obory, umělecké obory, profese zabývající se veřejnou správou (jako policie a hasiči), a pedagogickými obory. Toto rozdělení potvrzuje také Graf číslo 4, ze kterého lze vyčíst, že pro žáky ze Zlínského kraje je při výběru profese důležitá práce s lidmi. Grafy, které znázorňují výsledky jednotlivých škol, jsou uvedeny v Příloze č. 3, kde je také možné odhalit výkyvy v Grafu č. 2. Například žáci, kteří zvolili, že by se chtěli živit sportem, navštěvovali všichni ZŠ Barvířskou, přičemž, tato škola není nijak speciálně sportovně založená.

Graf 2 – Otázka č. 4 Jaké povolání bys chtěl/a vykonávat? ZŠ

Průzkum profesních zájmů základních a středních škol

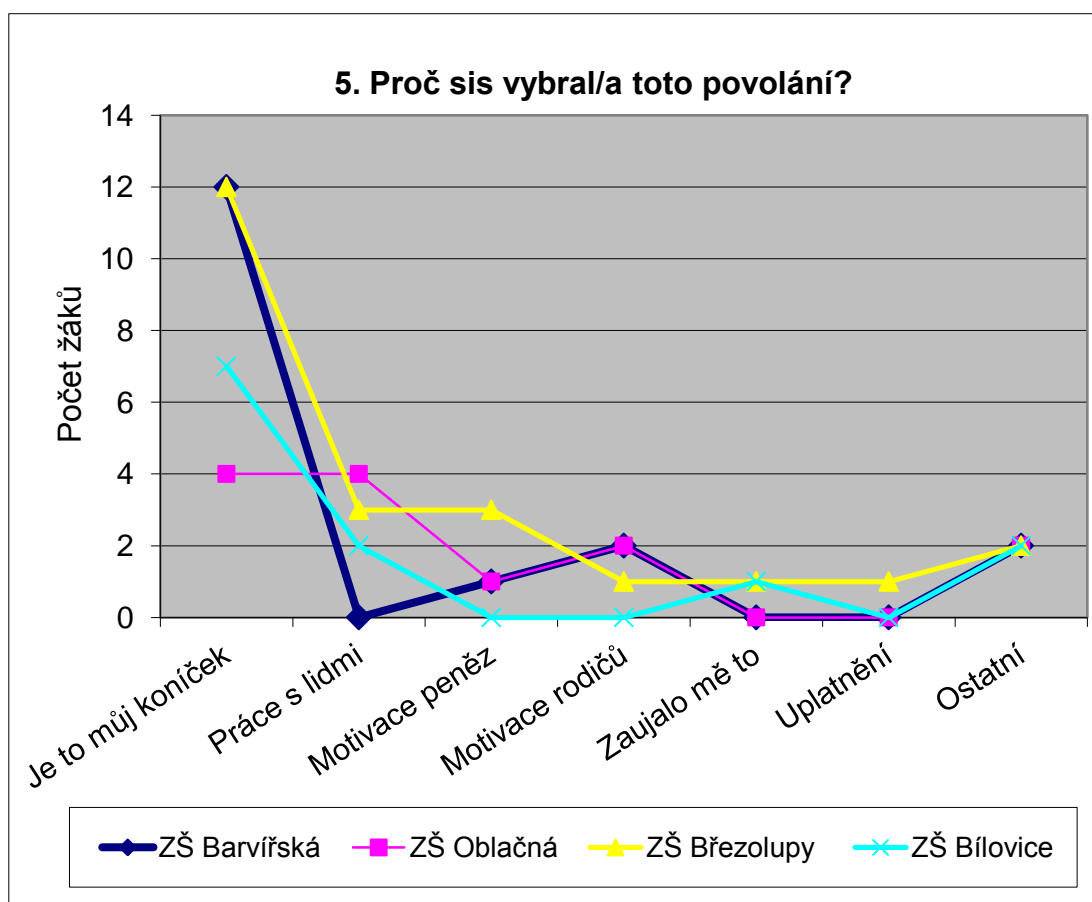
Výběr vysokých škol, jak ukazuje Graf 3 – je více jednotný v porovnání obou krajů. Nejvíce oblíbenými odvětvími jsou obchodní činnost, cestovní ruch a pedagogika. Překvapivě stále velké množství jedinců ještě nenašlo cestu, kterou by se ve svém životě chtěli ubírat. Kupodivu technické obory na rozdíl od výsledů ze základní školy nemají tak velkou oblibu.

Graf 3 – Otázka č. 4 Jaké povolání bys chtěl/a vykonávat? SŠ

2.6.5 Otázka číslo 5

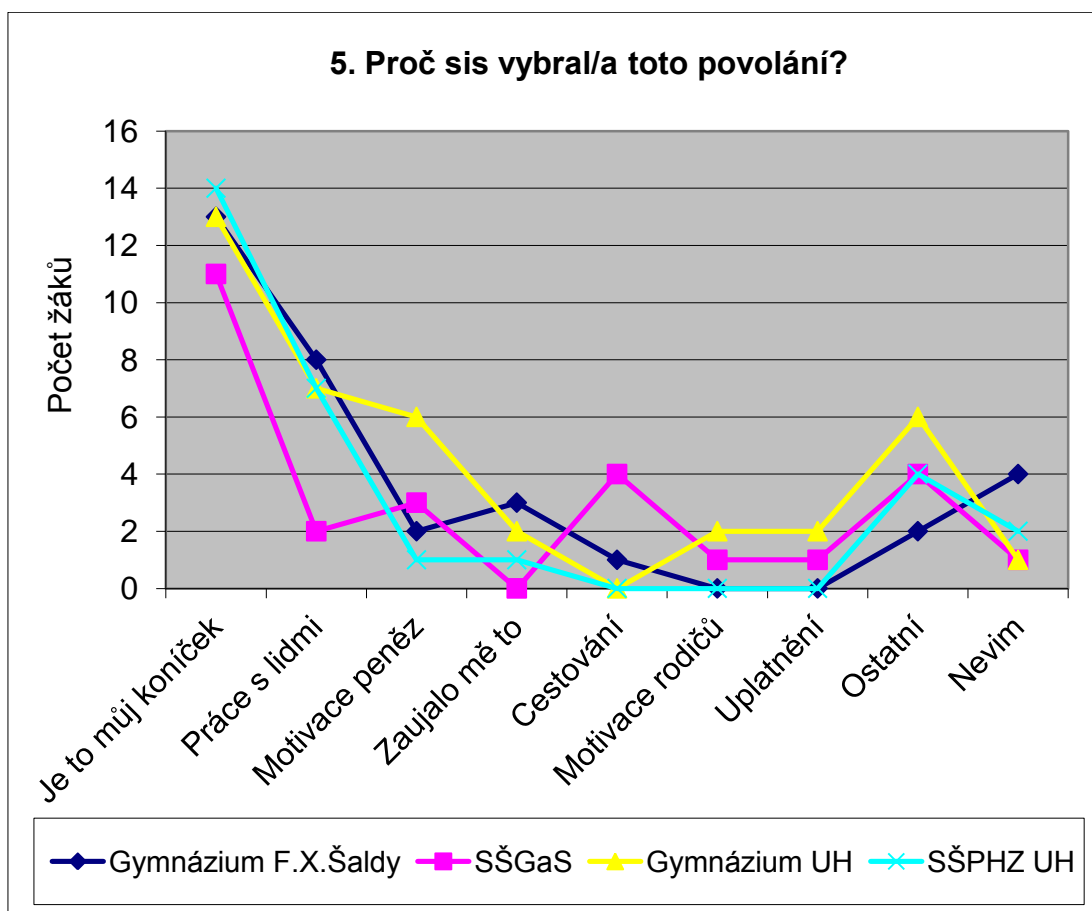
V rámci této otázky byla zkoumána motivace k vybrané profesi. Získané výsledky jsou zobrazené v Grafu 4 pro ZŠ, který jasně ukazuje převahu první odpovědi. Většina respondentů si povolání vybralo podle svých zájmů, koníčků a toho, co rádi dělají ve volném čase. Pro žáky, až na výjimku, kterou tvořila ZŠ Barvířská, je důležitá práce s lidmi. V Libereckém kraji přiznalo více žáků možný podíl rodičů na jejich kariérním rozhodování. Motivace peněz je pro žáky z ZŠ Březolupy jedním z hlavních motivujících faktorů.

Graf 4 - Otázka č. 5 Proč sis vybral/a toto povolání? ZŠ

Průzkum profesních zájmů základních a středních škol

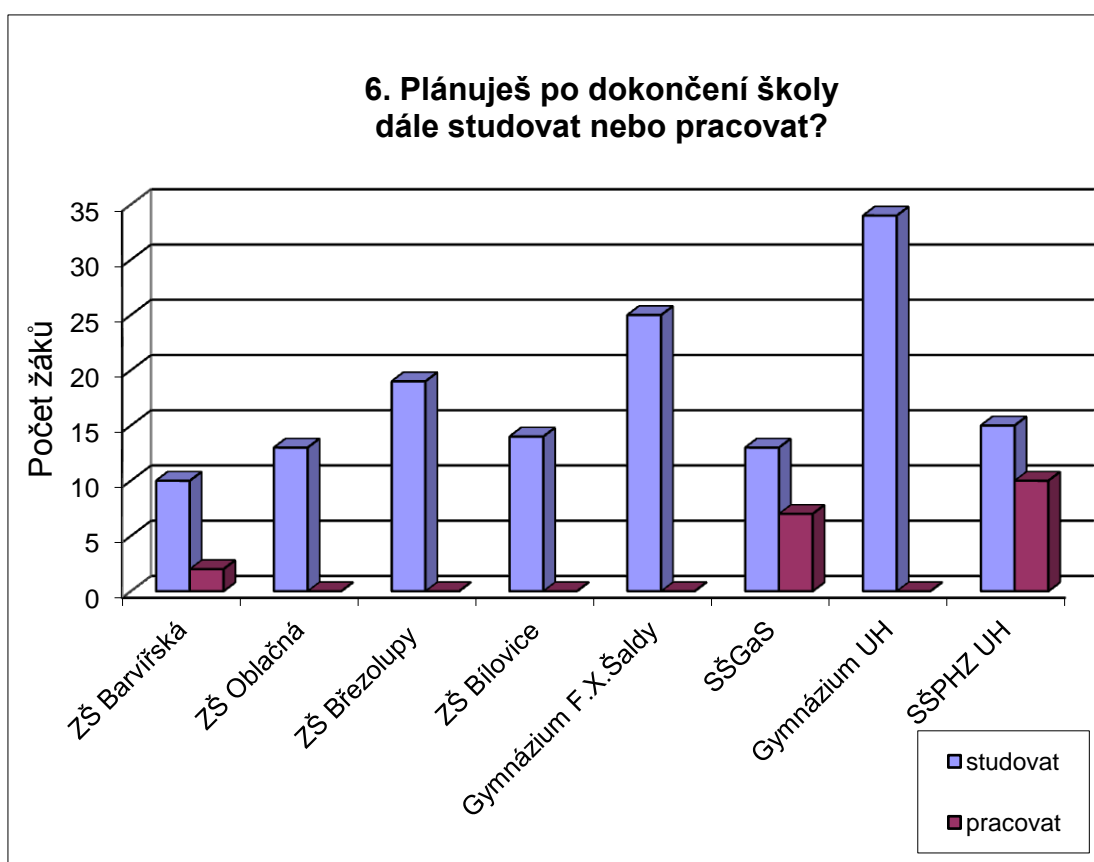
U žáků středních škol byla motivace daleko více diferencována, jak zobrazuje Graf 5. Tato skutečnost je částečně způsobena vyspělostí jedinců. Nejpočetněji zastoupena je opět motivace zájmů a oblíbenost činnosti. Vysokých hodnot nabývá také sloupec ostatních možností, který zachycuje specifické pohnutky, které byly spíše výjimečné u jednotlivých žáků. Tato vysoká různorodost, která se nedala skloubit do žádné skupiny, svědčí o další stratifikaci jedinců vzhledem k věku. Značná důležitost je také kladena na práci s lidmi, tato odpověď patřila, s výjimkou Střední školy gastronomie a služeb, mezi nejčtenější. Naproti tomu tyto žáky zajímá cestování, které je vedlo k vybrání si adekvátního profesního oboru.

Graf 5 - Otázka č. 5 Proč sis vybral/a toto povolání? SŠ

2.6.6 Otázka číslo 6

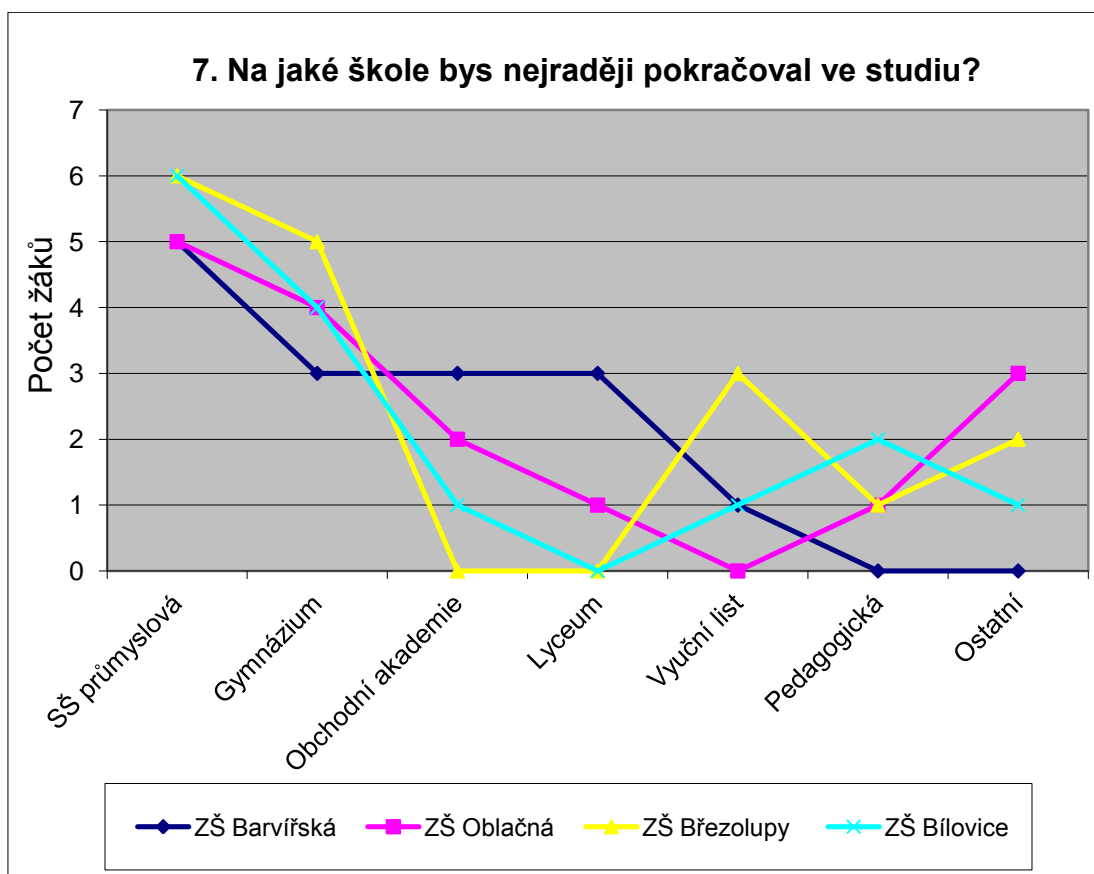
Problém možnosti práce, či studia po dokončení aktuální školní docházky řeší šestá otázka, jejíž získané výsledky jsou zobrazeny v Grafu 6. Předpokladem bylo, že většina žáků bude chtít pokračovat ve studiu na vyšším vzdělávacím stupni. To se také potvrdilo v Grafu 6. Pouze malé procento ze středních škol se rozhodlo po dokončení studia nastoupit do práce. Tento poměr byl vyšší u žáků ze Zlínského kraje. U základní školy Barvířské není zřejmé, zda několik žáků neporozumělo otázce, či opravdu mají v úmyslu nastoupit po končení studia do práce. Podle zákoníku práce (s podmínkou, že překročili věk 15 let) je tato varianta možná.

Graf 6 - Otázka č. 6 Plánuješ po dokončení školy dále studovat nebo pracovat?

2.6.7 Otázka číslo 7

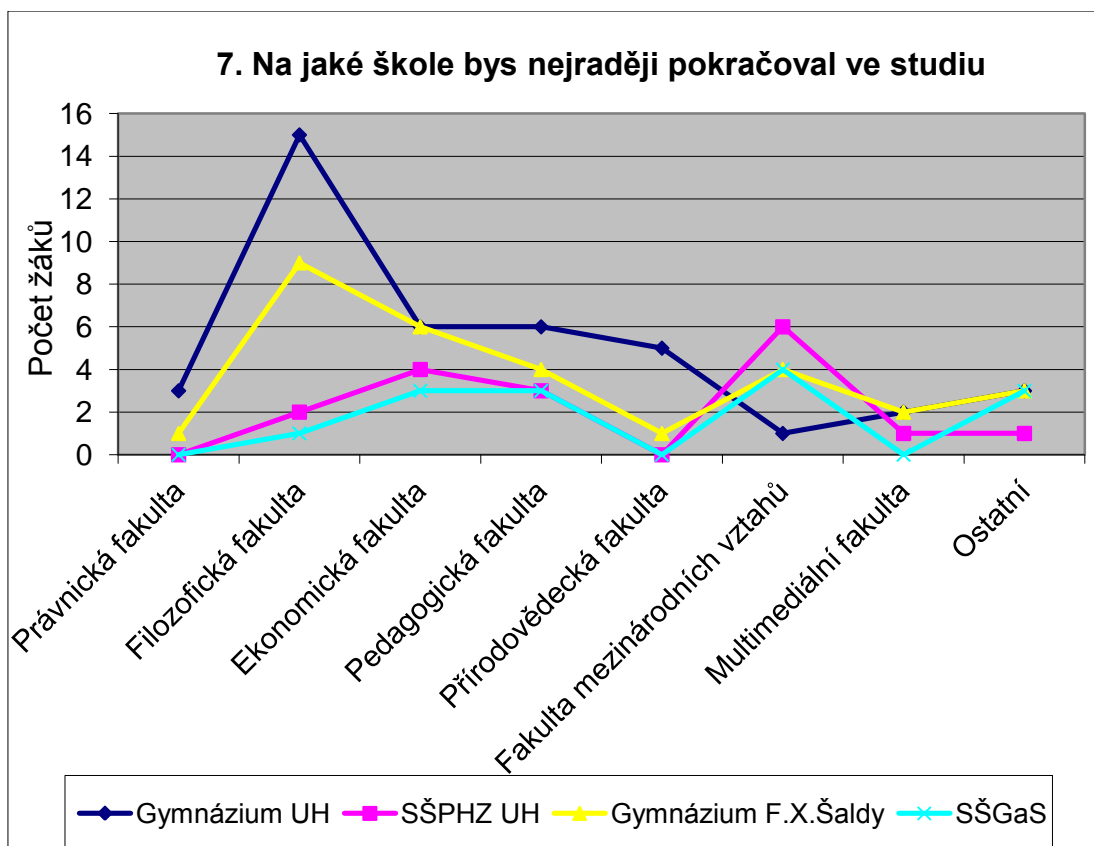
U otázky č. 7 - „Na jaké škole bys nejraději pokračoval/a ve studiu?“ jsou vidět markantní rozdíly u jednotlivých škol viz. Graf 7. Obecně lze říct, že nejpobulárnějšími školami jsou SŠ průmyslová a gymnázia. Obchodní akademie a lycea ztrácí dle získaných výsledků na pobularitě. Výuční list je víceméně schůdnou variantou pouze pro žáky ZŠ Březolupy. Trend upouštění od manuálních a technických zaměstnání potvrzuje také výzkum Martiny Čavnické – Situace volby povolání u dospívajících. (Čavnická 2009, s. 54) Dle tohoto výzkumu je v rámci všech základních škol poměrně vysoký počet žáků, kteří by se chtěli zabývat pedagogickou činností, ať už v mateřské školce, na prvním nebo druhém stupni základní školy, popřípadě speciálními obory pedagogiky.

Graf 7 - Otázka č. 7 Na jaké škole bys nejraději pokračoval ve studiu? ZŠ

Průzkum profesních zájmů základních a středních škol

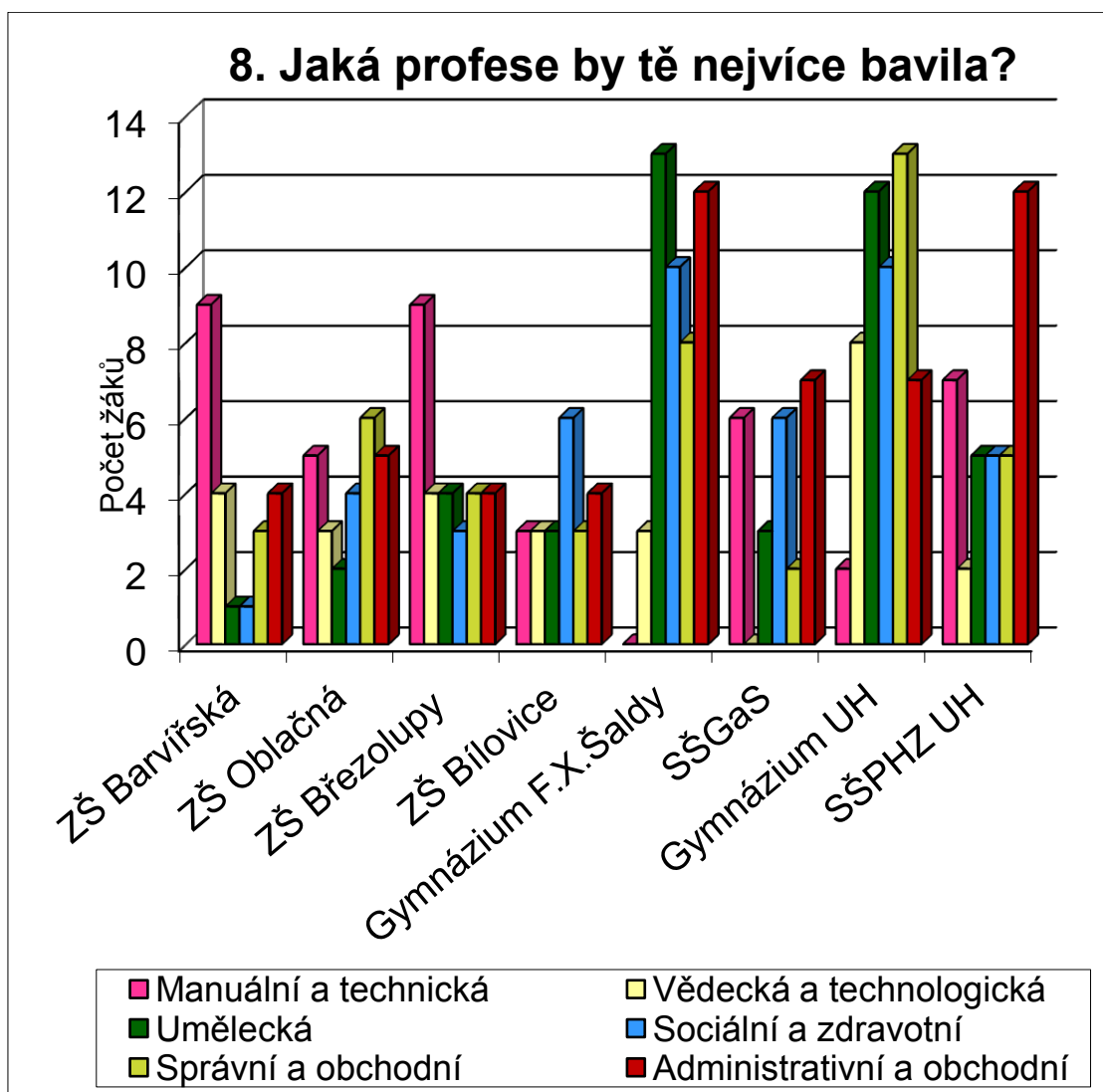
Nejvíce žáků středních škol plánuje studovat dále na filozofické fakultě. Pod touto fakultou je zahrnuto velké množství oborů např. filozofie, humanitní studia, psychologie, historie, sociologie, uměnovědná studia a žurnalistika. Nárůst zaznamenala fakulta mezinárodních studií, která je spojena s cestovním ruchem, politologií a cizími jazyky. Tento fakt ovlivnilo do značné míry centralizování Evropy. Fakulta pedagogiky dosáhla také vysokých hodnot, tyto výsledky, se však očekávat, jelikož obory spojené s touto fakultou jsou stále velmi žádané a perspektivní na trhu práce. Tyto výsledky je možné pozorovat v Grafu 8.

Graf 8 - Otázka č. 7 Na jaké škole bys nejraději pokračoval ve studiu? SŠ

2.6.8 Otázka číslo 8

Otázka osm byla inspirována Hollandovým hexagonálním modelem a vyšla s předem očekávanými výsledky. Jak je patrné z Grafu 9, manuální a technické profese nejsou u žáků zcela oblíbené. Nejvíce oblíbené profese byly spojeny s administrativní a obchodní činností a také profese zabývající se obchodní a správní oblastí. Velmi vysoké hodnoty nabývají umělecké profese, ale tyto výsledky jsou zavádějící, jelikož mnoho žáků si nevybralo uměleckou profesi v otázce číslo 4, přesto v rámci otázky osm označili, by je bavila umělecká profese. Celkově je patrné, že výsledky gymnázií mají širší záběr profesí, což může být dáno jednak obecným zaměřením těchto škol a také možností žáků zakroužkovat více odpovědí. Zajímavé je také porovnání v oblasti sociální a zdravotní služby, které nepreferovali žáci základních, ale spíše středních škol.

Graf 9 - Otázka č. 8 Jaká profese by tě nejvíce bavila?

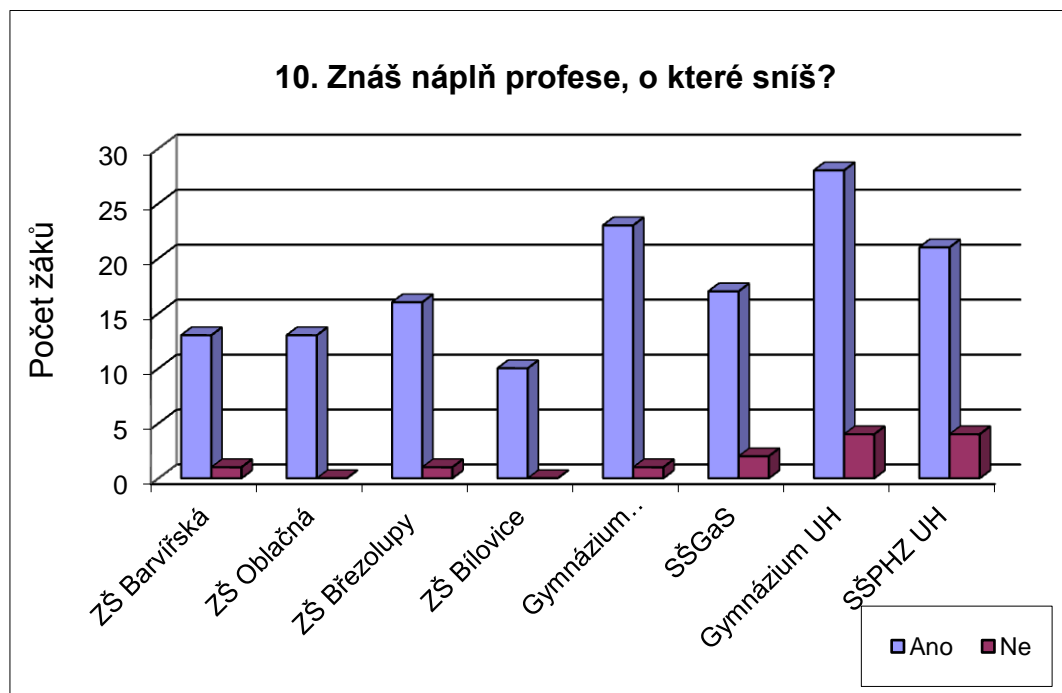

2.6.9 Otázka číslo 9

Otázka devět dotazující se na průměrný prospěch žáka měla odhalit korelaci mezi známkami jednotlivých žáků a obtížností nastávajícího stupně studia, popřípadě rozčlenit žáky podle prospěchu a úspěšnosti na ty, kteří chtějí po studiu pracovat a ty, kteří chtějí pokračovat ve studiu. Tato teorie se nepotvrdila, jak je zřejmé z grafu v příloze č. 4, jelikož i žáci, které škola nebaví a nemají uspokojivý prospěch, chtějí pokračovat ve studiu navazujícího k současné škole. Směrodatné odchylky od průměru, (v příloze číslo 4), jsou velmi nízké, což značí vysokou konzistentnost žáků ve třídě. Pouze Střední škola průmyslová, hotelová a zdravotnická má tuto směrodatnou odchylku velmi vysokou, což značí velké rozdíly mezi hodnotícími známkami jednotlivých žáků.

2.6.10 Otázka číslo 10

Desátá otázka se zabývala informovaností žáků o vybrané profesi, ve které žáci středních škol oproti očekávání přiznali, že nemají dostatek informací o profesním oboru, který si vybrali. Výsledky je možné porovnat v Grafu 10. Předpokladem bylo, že spíše žáci základních škol si nebudou jistí náplní zvolené profese. Tento překvapivý výsledek může pocházet z vyšší uvědomělosti vlastní neznalosti, popřípadě kritického náhledu na sebe samého staršími žáky.

Graf 10 - Otázka č. 10 Znáš náplň profese, o které sníš?

2.6.11 Otázka číslo 11

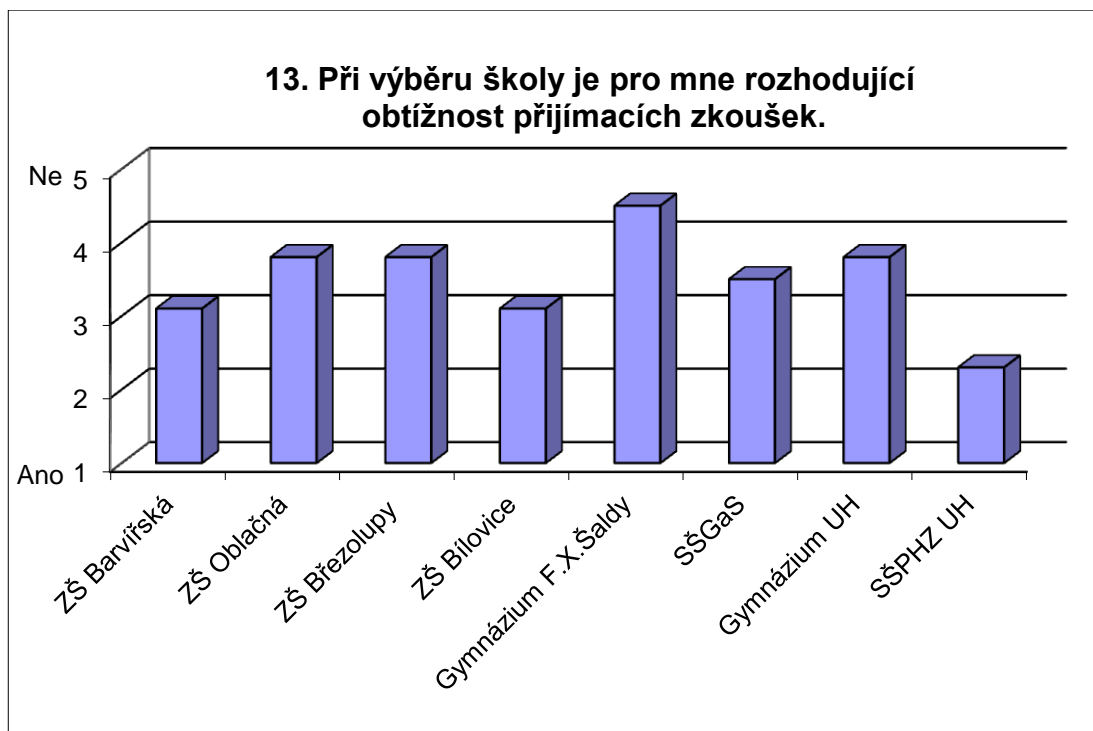
„Škola mě baví.“ je tvrzení jedenácté otázky, která je řešena formou hodnotících škál souhlasu či nesouhlasu s daným tvrzením (1 znamená naprostý souhlas a 5 naprostý nesouhlas). Tento ukazatel vyšel u všech škol přibližně mezi 2 a 3. Graf a směrodatné odchylky jsou uvedeny v příloze číslo 5. V ZŠ oblačné a Gymnáziu UH se hodnoty pohybují kolem 0,5, čemuž odpovídá malá odchylka od průměru. Ostatní hodnoty se pohybují kolem 1.

2.6.12 Otázka číslo 12

V rámci otázka č. 12 bylo hodnoceno se sebehodnocením schopnosti žáků rozvrhnout si čas na učení a zábavu. Graf, který je uveden v příloze 6, koreluje s otázkou 11. Tato otázka má za úkol zkontrolovat, zda žáci odpovídali podle pravdivých informací o sobě samém a není jejich názor nestabilní. Rozdíl byl objeven pouze u ZŠ Barvířské, kde hodnoty stouply, tudíž si žáci označili, že mají větší problém s rozvrhnutím svého času. ZŠ Bílovice naproti tomu klesly hodnoty oproti otázce 11. U této otázky se směrodatné odchylky u všech škol blíží hodnotě 1.

2.6.13 Otázka číslo 13

Otázka třináct se zabývá vztahem mezi výběrem školy a obtížností přijímacích zkoušek. Podobný výzkum vypracoval Petr Hlad'o, z jehož výsledků lze zmínit například Podmínky přijímacího řízení, které jsou považovány za faktor determinující volbu střední školy českých žáků. Výsledky výzkumu popisovaného v rámci bakalářské práce přitom vyšly zcela rozdílně. Možná příčina je dána ve změně legislativy, jelikož během výzkumu, jenž probíhal v letech 2007 – 2009, bylo možné podat si přihlášku v prvním kole pouze na jednu střední školu. Jak je uvedeno v závěru, při změně legislativy se situace výrazně změní, Z Grafu 11 vyplývá, že přijímacího řízení na vysoké školy se více obávají žáci středních škol. Směrodatné odchylky pro jednotlivé hodnoty z Grafu 11 jsou uvedeny v příloze 7. Směrodatné odchylky jsou pro většinu hodnot poměrně vysoké, což znamená, že odpovědi oslovených respondentů se výrazně odlišovaly. Výjimku tvořili pouze žáci ze ZŠ Bílovice, Gymnázium UH, a Střední škola průmyslová, hotelová a zdravotní mají hodnotu směrodatné odchylky blízké 1.

Graf 11 - Otázka č. 13 Při výběru školy je pro mne rozhodující obtížnost přijímacích zkoušek.

2.6.14 Otázka číslo 14

Tato otázka se věnuje společensky diskutované otázce, zda je titul důležitější než studovat obor, který žáka baví. Většina odpovědí se blíží hodnotě 4, což znamená spíše ne. Tato odpověď se také v mnohých případech vylučuje se závěrem, který vyplývá z otázky 6 a částečně 7. Většina žáků chce pokračovat ve studiu, z čehož plyne, že vzdělání a titul považují za velmi důležitý. V grafu, který je uveden v příloze 8 mohou být hodnoty ovlivněny snahou sebeidealizace při vyplňování výsledků. Směrodatné odchylky, které jsou také v příloze 8, mají hodnoty kolem 1, pouze ZŠ Bílovice má hodnotu 0,61, což značí pouze malý odklon od průměrné hodnoty. Žáci v tomto případě měli velmi odlišné názory na danou otázku.

2.6.15 Otázka číslo 15

Zde je zkoumáno tvrzení „Vzdělání je důležitější více než nabyté zkušenosti.“ Všechny odpovědi, které jsou zaznamenány v grafu, který je možné nalézt v příloze číslo 9, jsou mezi hodnotou 2 a 4. Graf má stoupající tendenci, což znamená, že ZŠ Barvířská přikládá vzdělání větší důraz než naopak Gymnázium UH a SŠPHZ, kde je větší důraz kladen na nabyté zkušenosti. Tato otázka okrajově souvisí s otázkou 14, kde největší rozdíl odpovědí je u již zmíněné ZŠ Barvířské, kde získané odpovědi nejnížší. Směrodatné odchylky jsou všechny v míře tolerované tímto šetřením.

2.6.16 Otázka číslo 16

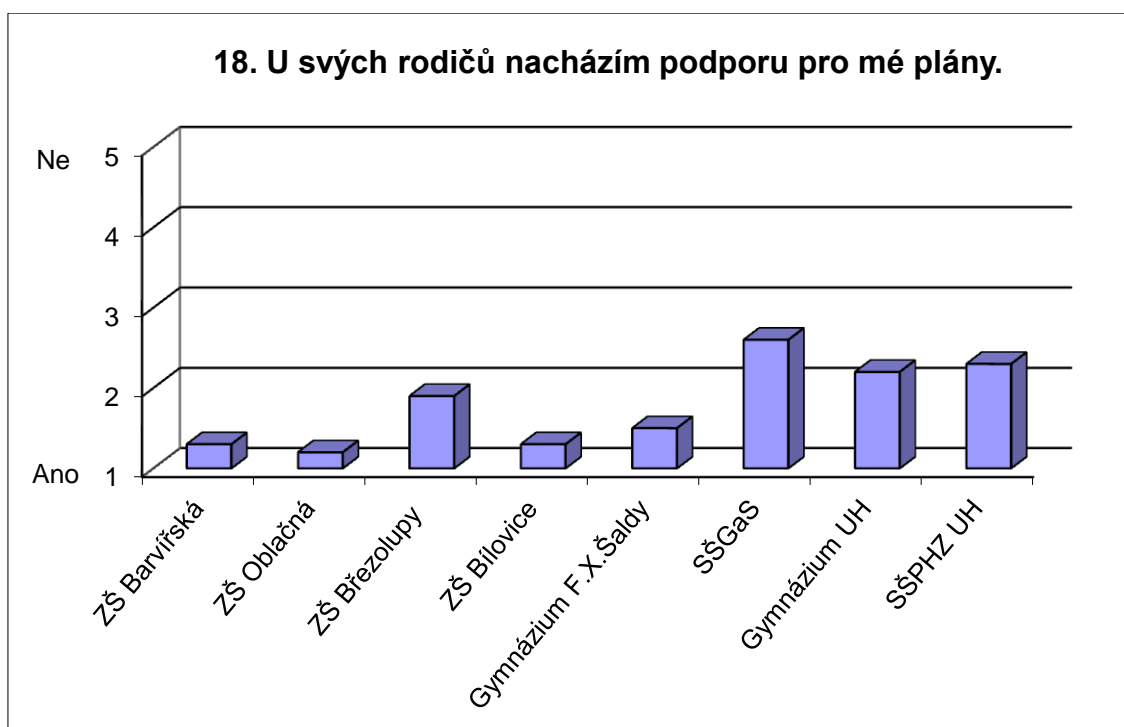
Otázka č. 16 zabývající se preferencí výdělků nad spokojeností v práci nemá překvapivý výsledek. Většina odpovědí se pohybovala ve středu škály, z čehož vyplývá, že si ve svém povolání přejí vyvážený poměr mezi výdělkem a spokojeností. Druhou možností interpretace výsledku je, že si dovedou představit pracovat za vyšší plat v práci, která je nenaplněná a naopak jsou také ochotni přijmout menší plat za práci, která je bude bavit. Představené výsledky je možné nalézt v příloze číslo 10, kde jsou také uvedeny směrodatné odchylky k hodnotám v grafu, které se nevymykají normálu, až na ZŠ Bílovice, která vykazuje výraznou nesourodost zjištěných odpovědí.

2.6.17 Otázka číslo 17

Otázka č. 17 Zjišťuje, zda žáci o svém povolání rozhodují sami. Výsledky ani směrodatná odchylka této otázky nejsou nijak překvapivé. Většina žáků uvedla, že o svém budoucím povolání rozhodují sami. Jak bylo uvedeno v teoretické části determinantů ovlivňující rozhodnutí, je ~~a~~ tlak rodičů, společnosti nebo vrstevníků velký. Není možné určit do jaké míry tyto hodnoty reflektují samostatnost při rozhodování. V mnohých případech si žáci ani nemusí připustit míru ovlivnění nejbližším okolím. Výsledky viz příloha 11.

2.6.18 Otázka číslo 18

„U svých rodičů nacházím podporu pro mé plány.“ Očekávání vysoké podpory, kterou rodiče věnují žákům, se nepotvrdilo. Může to být zapříčiněno finanční situací v rodině nebo dalšími okolními vlivy. Ve většině případů byl zvolen spíše nesouhlas s touto tezí v případech, kdy si žáci zvolili specifické povolání. Rodiče v tomto případě nemusí souhlasit s žakovým výběrem. Výsledky u škol SŠGaS, Gymnázium UH a SŠPHZ jsou vyšší oproti jiným školám, jak je možno pozorovat v Grafu 12. Výsledky SŠPHZ jsou zajímavé také z pohledu směrodatné odchylky (příloha 7), která je vysoká. Poměrně vysoké množství žáků nenachází u rodičů oporu v dalším studiu. Tento jev potvrzuje také Graf 6, kde nejvíce žáků z této střední školy po dokončení plánuje pracovat. získané výsledky mohou být zkresleny také ekonomickou situací v daném kraji či dalšími determinanty.

Graf 12 - Otázka č. 18 U svých rodičů nacházím podporu pro mé plány.

2.7 Diskuse

Výzkum byl realizován kvalitativní a kvantitativní metodou. Kvalitativní část probíhala formou interview s dvěma záměrně odlišnými typy osobností. Ve výsledku se výrazně projevila jak motivace, tak nerozhodnost respondentů. Přičemž u Aničky, která má sice mnoho zájmů, ale v žádném nevyniká tak, aby se orientovala tímto směrem v profesní sféře je nerozhodná a neví přesně, jakým směrem se ubírat vzhledem k budoucímu povolání. Matěj je na druhou stranu byl chytrý a velmi informovaný o svých možnostech, jak po vzdělanostní, tak po praktické stránce. Práci si vybral, nejen proto, že ho baví, ale také vzhledem k uplatnění. Převládá u něj praktický a střízlivý náhled na celou problematiku. Tyto protipóly jasně ukazují, že žáci ve stejném věku mohou mít zcela jiný náhled na své uplatnění. Tyto skutečnosti mohou být dány prostředím, schopnostmi a dalšími determinanty. Zde se také potvrdil trend, že žáci si vybírají školy, které mají v dosahu svého bydliště.

Jak plyne z výsledků testu, žáci na Moravě nejsou tak jasně rozhodnutí o svém budoucím povolání, jako žáci z Libereckého kraje. Tento jev může pocházet z několika vlivů, ať už díky nedostatečnému vedení k rozhodnutí pedagogicko-psychologickými poradci nebo také povahové vlastnosti, které jsou typické pro tento kraj, lidé mohou mít pocit, že nemají kam spěchat.

Průzkum profesních zájmů základních a středních škol

Důvod ucelenosti při výběru vysokých škol u obou krajů může být důsledkem uvědomění dospívajících blížícího se nástupu do zaměstnání, a proto se snaží přizpůsobit své zaměstnání poptávce na trhu práce.

Výsledky výzkumu nejsou překvapivé, tento fakt mohlo ovlivnit záměrné či nezáměrné pozitivní sebehodnocení a sebeidealizace.

Směrodatná odchylka v mnoha případech odhalila nesourodost odpovědí v jednotlivých třídách. Žáci ZŠ Bílovice měli ve většině případů vzhledem k vybrané pětistupňové škále velmi vysoký rozptyl odpovědí. Toto zjištění může reflektovat fakt, že žáci nemají ucelené smýšlení nad problémy týkající se budoucí profese a jsou vzájemně velmi odlišní. Zajímavým zjištěním byla také vysoká míra studentů, kteří se chtějí hlásit na filozofickou fakultu.

ZÁVĚR

Cílem mé bakalářské práce bylo srovnání profesních aspirací žáků základních a středních škol. Blíže jsem chtěla porovnat nejen rozdíly mezi věkovými skupinami žáků 9.tříd a maturitních ročníků, ale také objevit rozdíly mezi profesními preferencemi žáků z Libereckého a Zlínského kraje.

V teoretické části jsou popsány relevantní aspekty, které souvisí s volbou povolání, jako jsou charakteristika věkové skupiny adolescentů z hlediska vývoje. Zabývám se zde zejména sebepojetím, identitou, zájmy, hodnotami a motivací, přiblížení problematiky dospívání a výběru vhodné profese. Existuje mnoho determinantů, které je nutné zahrnout do faktorů ovlivňujících konečné rozhodování.

Ve výzkumné části se zabývám zjišťováním profesních preferencí žáků základních a středních škol. Výzkum měl dvě části kvalitativní a kvantitativní. Na ilustrativním rozhovoru s žáky základní školy byla snaha o porovnání rozdílů mezi uvedenými metodami. Dle výsledků rozhovorů lze potvrdit známé pravdy, např. možnost změnění či doplnění a konkretizování otázek, možnost získání více informací a časová náročnost. Hlavní částí výzkumného projektu bylo dotazníkové šetření. Zjišťovány byly základní informace spojené s profesní orientací, jako konkrétní profesní preference, přístup ke vzdělání, atd. Tato data byla zjišťována na základě sebehodnocení žáků pomocí otevřených otázek a otázek zjišťující škálu souhlasu. V případě otevřených otázek bylo obtížné zvolit vhodnou interpretaci získaných výsledků a zajištění jejich vypovídajících hodnot.

Předpoklad upřednostnění duševní profese před manuální bylo možno na základě získaných výsledků potvrdit. Dále byl potvrzen také větší zájem studentů o studium na VŠ, než přechod do praxe.

Vyhodnocením získaných dotazníků byla zjištěna souvislost motivace většiny žáků s faktem vykonávat profesi, která by je bavila a vnitřně naplňovala. Z výsledků také vyplývá, že v současné době, kdy si mohou žáci devátých tříd podat libovolný počet přihlášek, není příliš jejich rozhodnutí týkající se výběru školy příliš ovlivněno obtížností přijímaček.

Dle mého názoru výsledky obou fází výzkumu poukazují na současný stav společnosti, kdy většina žáků si přeje vystudovat a žít spokojený konzumní život. Snaží se získat dostatek znalostí pro umístění na „lepší“ pracovních pozicích. Přičemž ve většině případů práci po maturitě většina odmítá a snaží si „prodloužit“ svá studia.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

ČÁP, J., 1980. *Psychologie pro učitele*. 1. vyd. Praha: SPN.

ČÁP, J., MAREŠ, J., 2001-2007. *Psychologie pro učitele*. 2. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-273-7.

ČAVNICKÁ, M., 2009. Situace volby povolání u dospívajících. *IV. medzinárodná konferencia doktorantov oborov Psychologia a Sociálna práca*, Nitra: FSVaZ UKF. ISBN 978-80-8094-660-9

DŽUKA, J., 2006. Dotazník profesijných intencí (DPI) – faktorová struktura, reibilita a konštruktová validita. *Československá psychologie*, roč. 50, č. 5, s. 446-457. ISSN 0009-062X.

ERIKSON, E. H., 2002. *Dětství a společnost*. 1. vyd. Praha: Argo. ISBN 80-7203-380-8.

HLAĎO, P., 2011. Podmínky přijímacího řízení: faktor determinující volbu střední školy českých žáků. *Pedagogicka.sk* [online], roč. 2, č. 3, s. 173–188. ISSN 1338-0982. Dostupné z: <http://www.casopispedagogika.sk/rocnik-2/cislo-2/PEDAGOGIKA-SK-2-2011.pdf>.

KREJČÍŘOVÁ, D., VÁGNEROVÁ, M., SVOBODA, M., 2001. *Psychodiagnostika dětí a dospívajících*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-545-8.

MACEK, P., 2003. *Adolescence*. 2. uprav. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-747-7.

MARTONČIK, M., 2011. Profesijné zájmy: tradičné a súčasné vymedzenie pojmu. *Československá psychologie*, roč. 54, č. 1, s. 49-55. ISSN 0009-062X.

MEZERA, A., 2005. *Hollandova teorie profesního vývoje: příručka* [online]. Praha. Dostupné z: http://vzdelavani.unas.cz/Holland_typology.doc.

Průzkum profesních zájmů základních a středních škol

MILLER, M. J., 2010. A longitudinal examination of a three-letter Holland code.

Journal of Employment Counseling [online]

-

. Dostupné z:

<http://search.proquest.com/docview/237020738/fulltextPDF/13D5A67D0DC1857F202/1?accountid=17116>.

PAUKNEROVÁ, D., a kol., 2008. *Manuál vysokoškolského profesního poradce: metody* [online]. Praha: Oeconomica. [vid. 15. 12. 2008]. ISBN 978-80-245-1438-3.

Dostupné z: <http://www.lli.vutbr.cz/data/files/manual-vs-profesniho-poradce-272.pdf>.

PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J., 2003. *Pedagogický slovník*. 4. aktual. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-772-8.

Přehled oborů středních a vyšších odborných škol pro školní rok 2012/2013 v Libereckém kraji [online]. [vid. 7. 10. 2011]. Dostupné z: http://portal.mpsv.cz/upcr/kp/lbk/kop/semily/prehled_oboru_ss_a_vos_2012-3_lk.pdf.

PŘÍHODA, V., 1967. *Ontogeneze lidské psychiky: vývoj člověka od patnácti let do třiceti let. II*. 1. vyd. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství.

ŘÍČAN, P., 2004. *Cesta životem*. 2. přeprac. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-829-5.

ŘÍČAN, P., 2007. *Psychologie osobnosti*. 5. rozš. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1174-4.

SAK, P., 2000. *Proměny české mládeže*. 1.vyd. Praha: Petrklíč. ISBN 80-7229-042-8.

SKUTIL, M., a kol., 2011. *Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-778-7.

Test osobnosti: Metoda RIASEC a typy pracovního prostředí [online]. [vid. 2009-2013]. Dostupné z: <http://test-osobnosti.primat.cz/clanky/metoda-riasec-a-typy-pracovniho-prostredi/12>.

TYRLÍK, M., MACEK, P., ŠIRŮČEK, J., 2010. *Sebepojetí a identita v adolescenci: sociální a kulturní kontext*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-5107-2.

Průzkum profesních zájmů základních a středních škol

VÁGNEROVÁ, M., 2005. *Vývojová psychologie I: dětství a dospívání*. 1. vyd. Praha: Karolinum. ISBN 80-246-0956-8.

VOJTĚCH, J., CHAMOUTOVÁ, D., 2011. Zpráva o nezaměstnanosti čerstvých absolventů škol ke konci dubna 2011. In: *Národní ústav pro vzdělávání* [online]. 10. 3. 2013 [vid. červen 2011]. Dostupné z: http://www.nuov.cz/uploads/Vzdelavani_a_TP/NZ_duben_2011_strucna_zprava_upraveno.pdf.

ZAPLETALOVÁ, J., 2006. *Kariérové poradenství: přítomnost a budoucnost*. 1. vyd. Praha: Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR. ISBN 80-86856-21-6.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1	55
Příloha 2	56
Příloha 3	57
Příloha 4	62
Příloha 5	63
Příloha 6	64
Příloha 7	65
Příloha 8	66
Příloha 9	67
Příloha 10	68
Příloha 11	69

Příloha 1

Dobrý den,

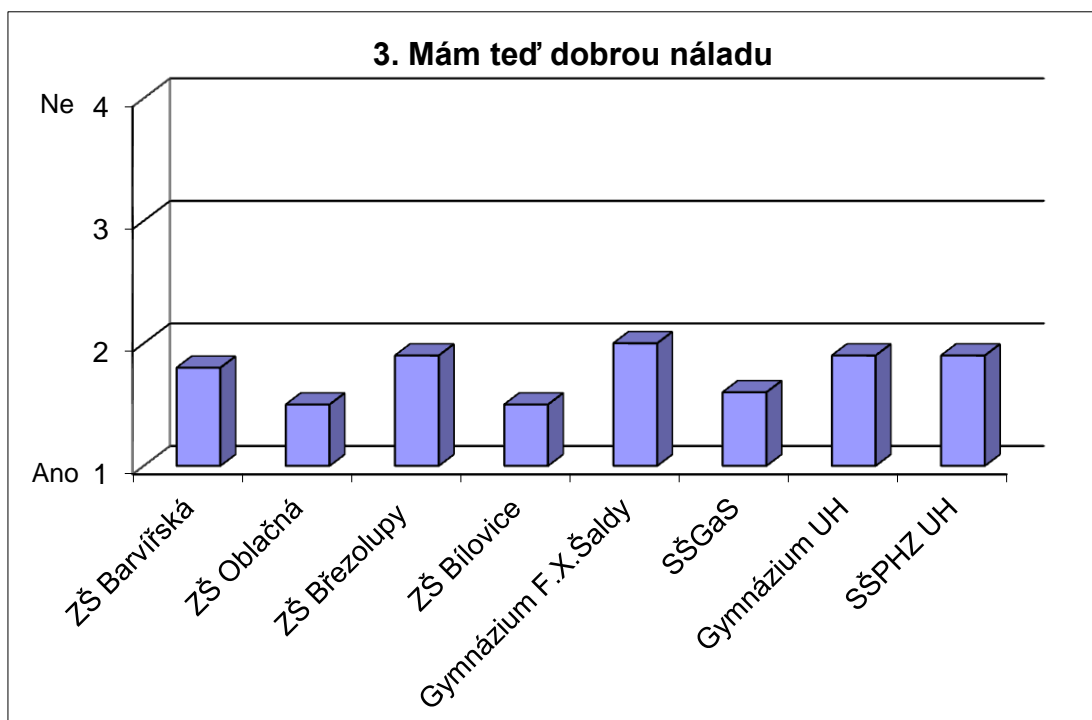
tento dotazník je určen výhradně pro potřeby výzkumu mé bakalářské práce s názvem „Profesní zájmy žáků“. Prosím vyplňte jej svědomitě. Dotazník je složen ze dvou typů otázek otevřených a uzavřených.

Na otevřené otázky **odpovídáte vlastními slovy**. U uzavřených otázek, kde vyjadřujete souhlas s tvrzeními - **1 znamená souhlas a 5 nesouhlas**. Otázky s výběrem **kroužkujete** odpovědi, které Vás vystihují (u otázky 8 je možné zakroužkovat více odpovědí). Přibližná délka vyplňování 10 minut.

Děkuji za spolupráci Pavlína Ondrová

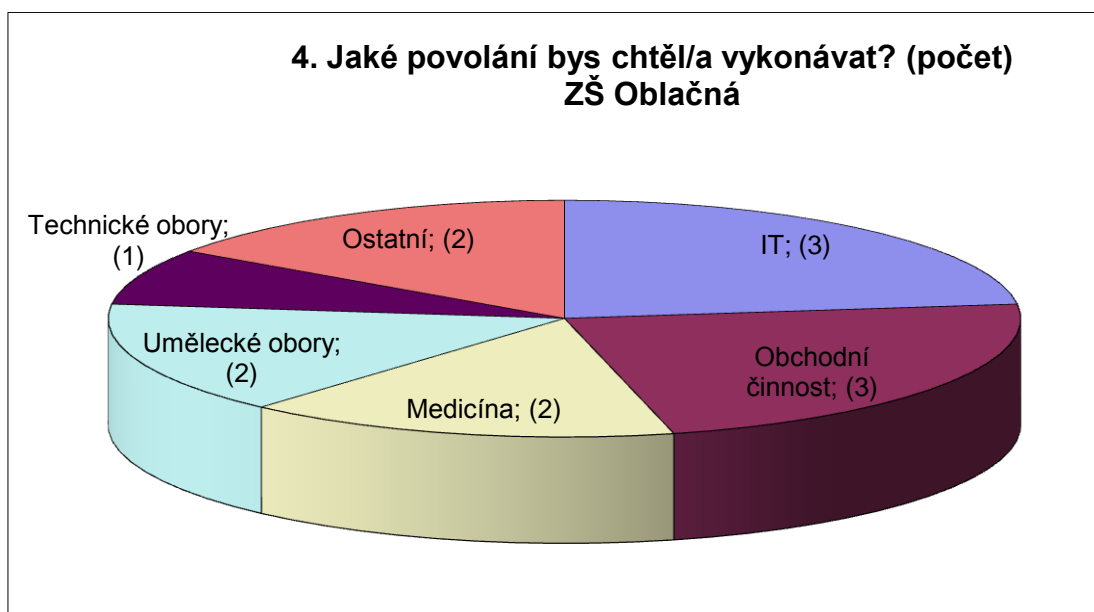
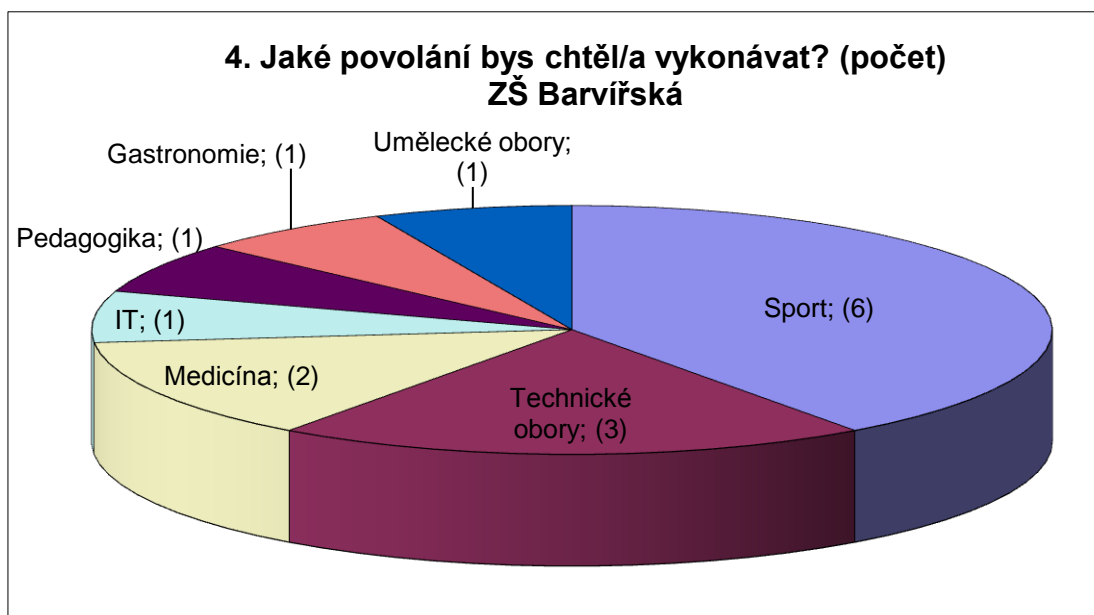
1. Název školy a ročník.....
2. Pohlaví muž x žena
3. Mám teď dobrou náladu 1   2   3   4
4. Jaké povolání bys chtěl/a vykonávat?
5. Proč sis vybral toto povolání? Popiš stručně několika slovy, či větami.
6. Plánuješ po dokončení školy dále studovat nebo pracovat?
7. Na jaké škole bys nejraději pokračoval ve studiu, napiš také obor?
8. Jaká profese by tě nejvíce bavila – manuální a technická – vědecká a technologická – umělecká – v sociální a zdravotní službě – správní a obchodní – administrativní a obchodní.
9. Jaký je Tvůj průměrný prospěch (uved' číslo)?
10. Znáš náplň profese, o které sníš? Ano x ne
11. Škola mě baví. 1   2   3   4   5
12. Umím si rozvrhnout čas na učení a zábavu. 1   2   3   4   5
13. Při výběru školy je pro mne rozhodující obtížnost přijímacích zkoušek. 1   2   3   4   5
14. Titul je pro mě důležitější než studovat obor, který mě baví. 1   2   3   4   5
15. Vzdělání je důležitější více než nabyté zkušenosti. 1   2   3   4   5
16. Zajímá mě více výdělek než spokojenost v práci. 1   2   3   4   5
17. O svém povolání se rozhoduji sám (nerozhodují za mě jiní). 1   2   3   4   5
18. U svých rodičů nacházím podporu pro mé plány. 1   2   3   4   5

Příloha 2

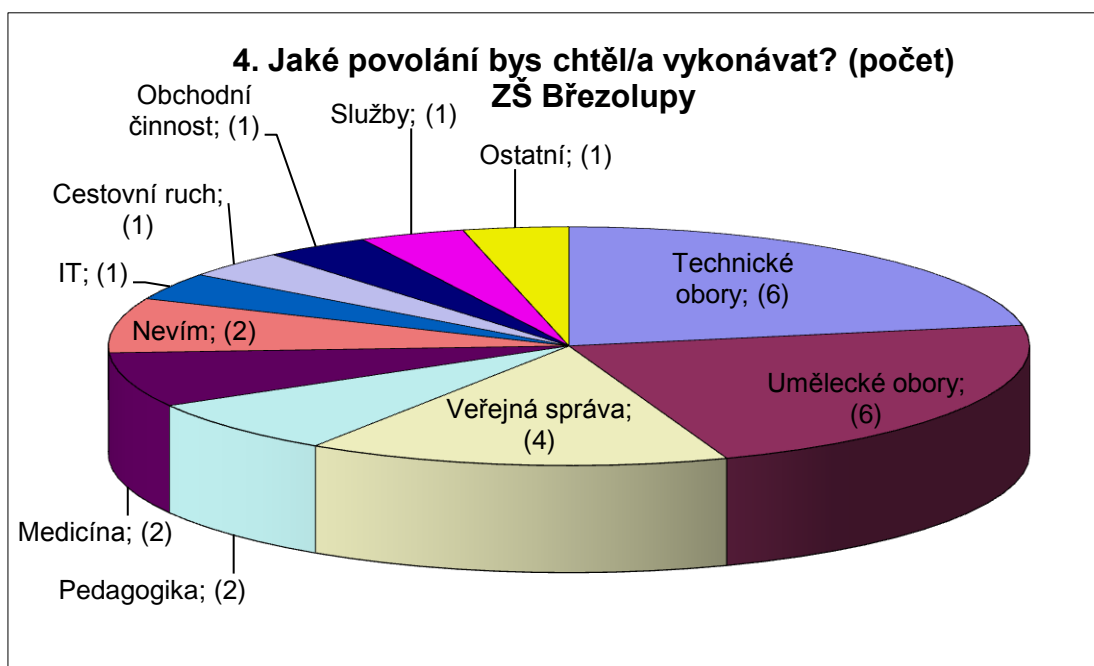
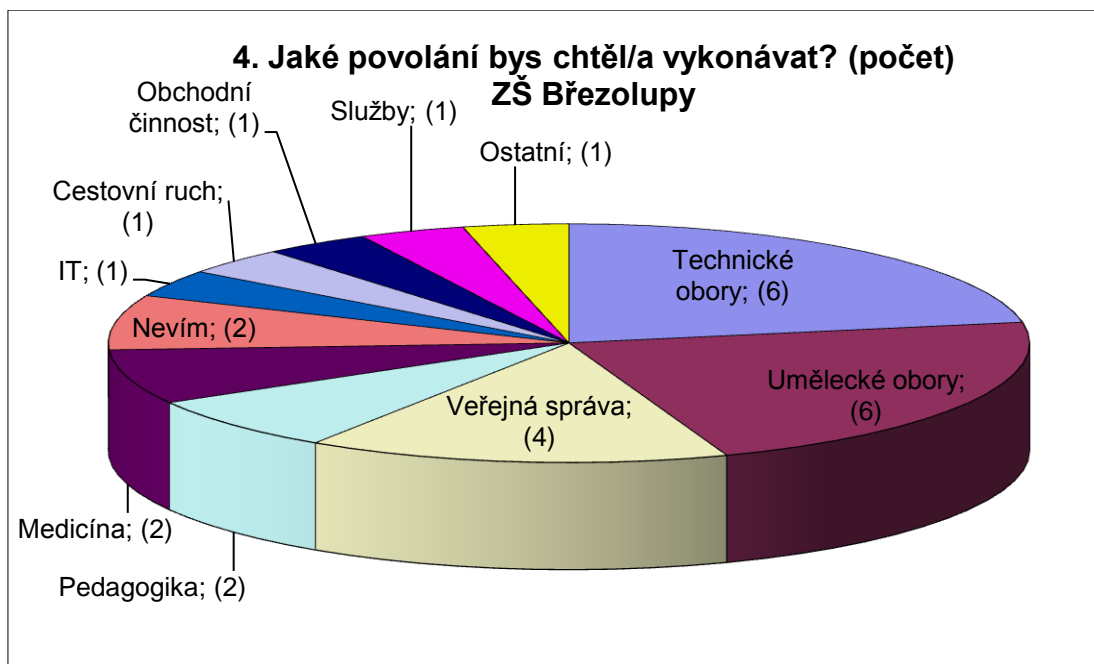

Směrodatná odchylka - 3. Mám teď dobrou náladu							
ZŠ Liberec		ZŠ Morava		SŠ Liberec		SŠ Morava	
ZŠ Barvířská	ZŠ Oblačná	ZŠ Březolupy	ZŠ Bílovice	Gymnázium F.X. Šaldy	SŠGaS	Gymnázium UH	SŠPHZ UH
0,72	0,75	1,18	0,81	0,83	0,79	0,91	0,94

Příloha 3

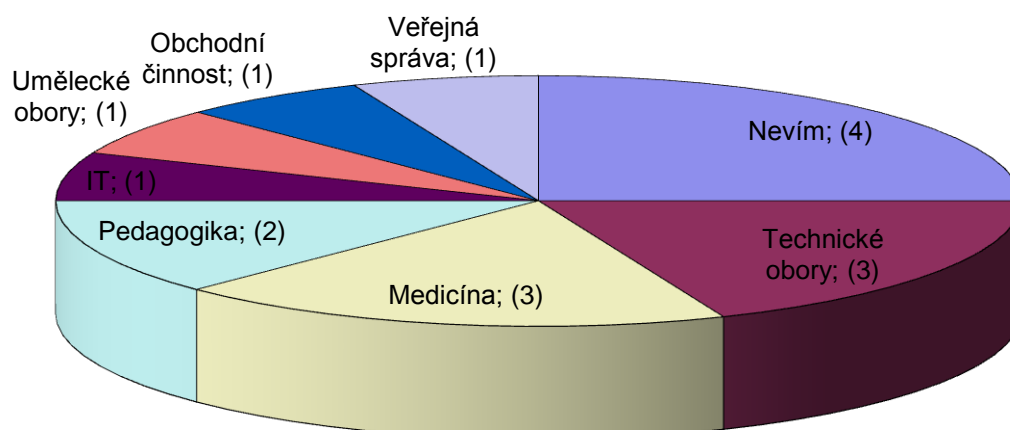

Průzkum profesních zájmů základních a středních škol

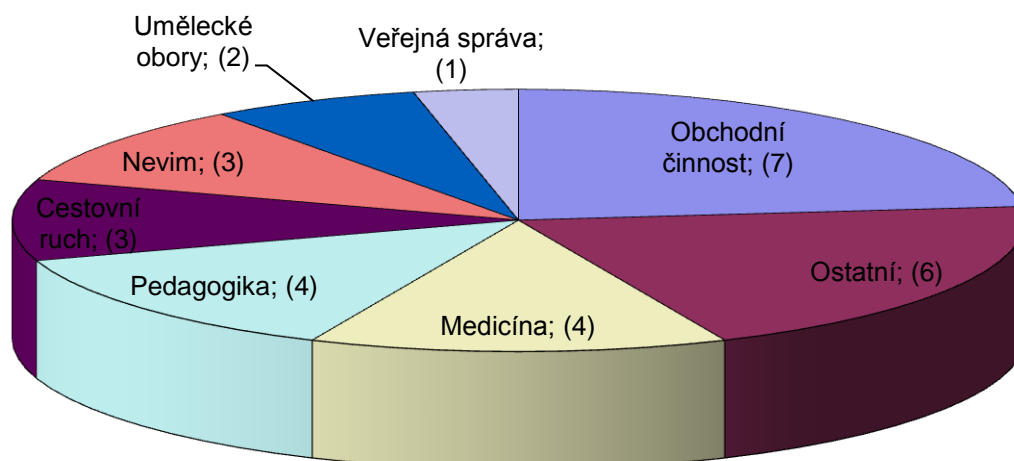

Průzkum profesních zájmů základních a středních škol

4. Jaké povolání bys chtěl/a vykonávat? (počet) ZŠ Bílovice

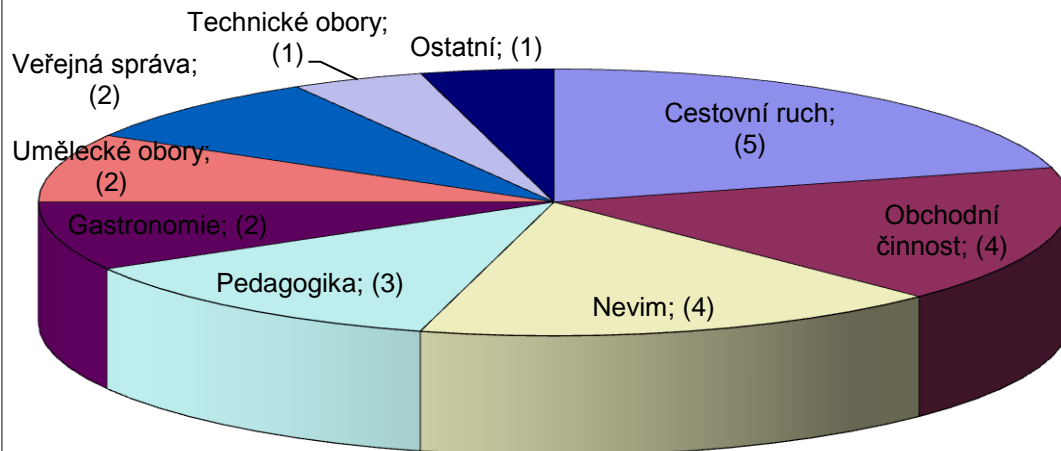
4. Jaké povolání bys chtěl/a vykonávat? (počet) Gymnázium F.X. Šaldy

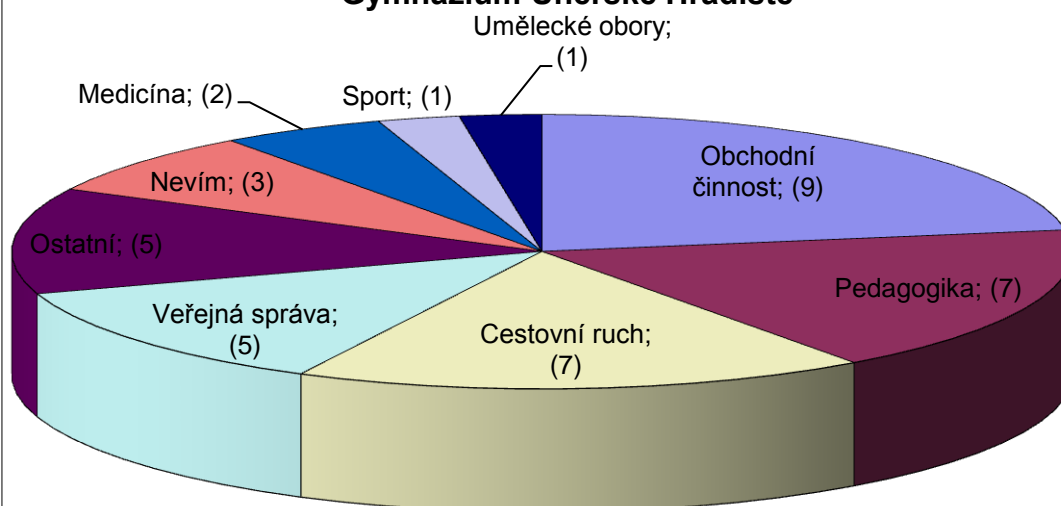

Průzkum profesních zájmů základních a středních škol

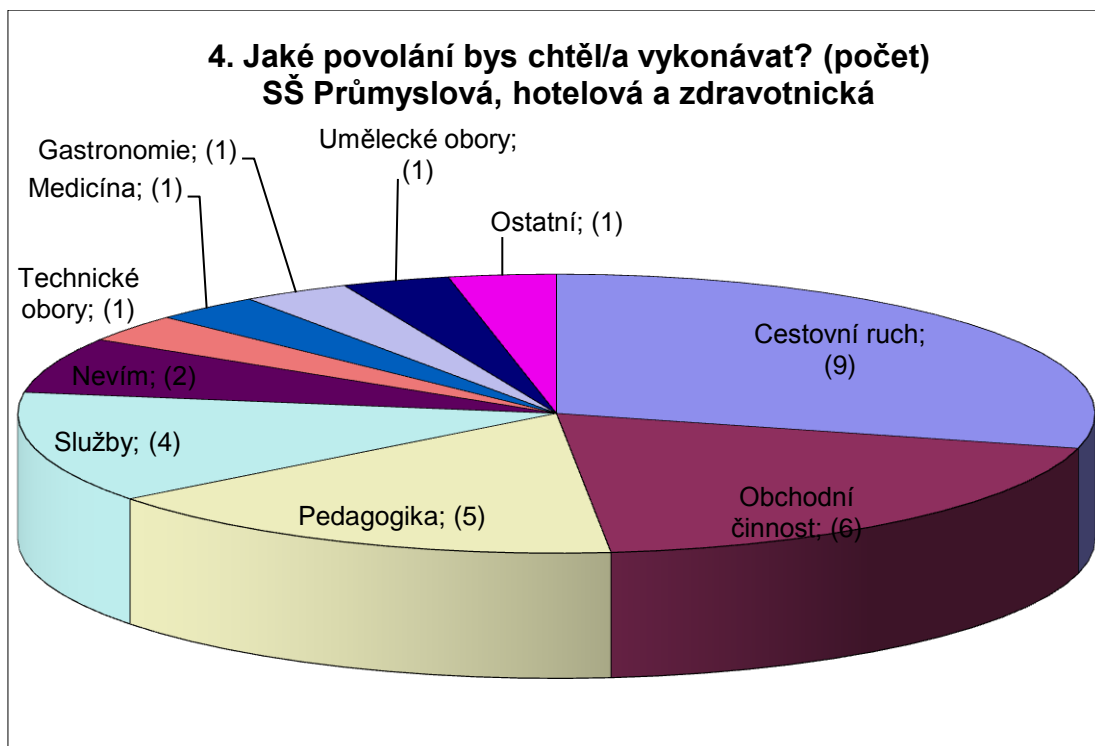
4. Jaké povolání bys chtěl/a vykonávat? (počet) SŠ Gastronomie a služeb

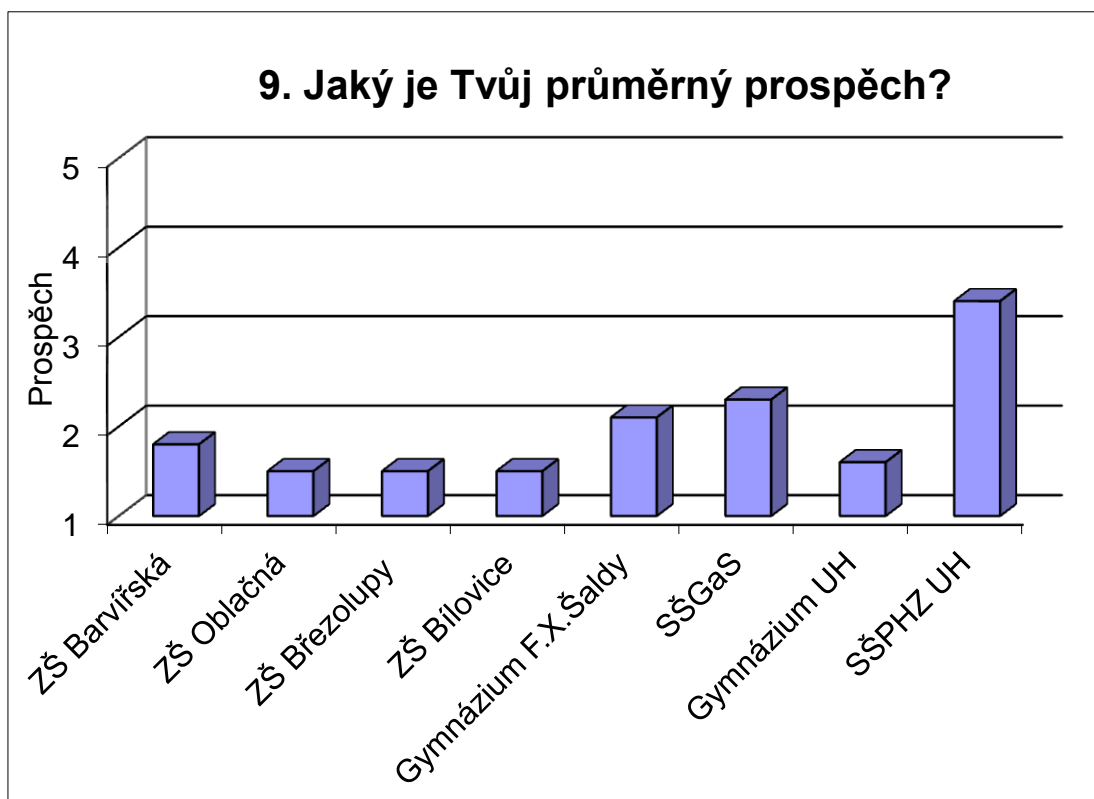
4. Jaké povolání bys chtěl/a vykonávat? (počet) Gymnázium Uherské Hradiště

Průzkum profesních zájmů základních a středních škol

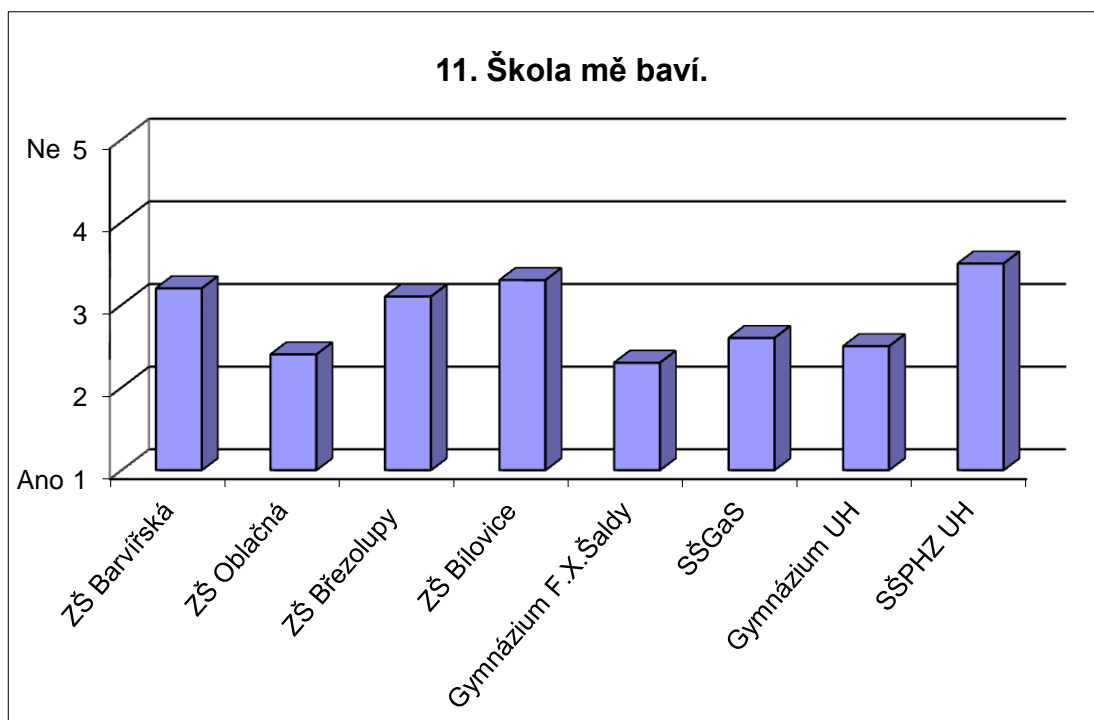

Příloha 4

Směrodatná odchylka - 9. Jaký je Tvůj průměrný prospěch?							
ZŠ Liberec		ZŠ Morava		SŠ Liberec		SŠ Morava	
ZŠ Barvířská	ZŠ Oblačná	ZŠ Březolupy	ZŠ Bílovice	Gymnázium F.X.Šaldy	SŠGaS	Gymnázium UH	SŠPHZ UH
0,35	0,14	0,37	0,45	0,20	0,67	0,23	1,27

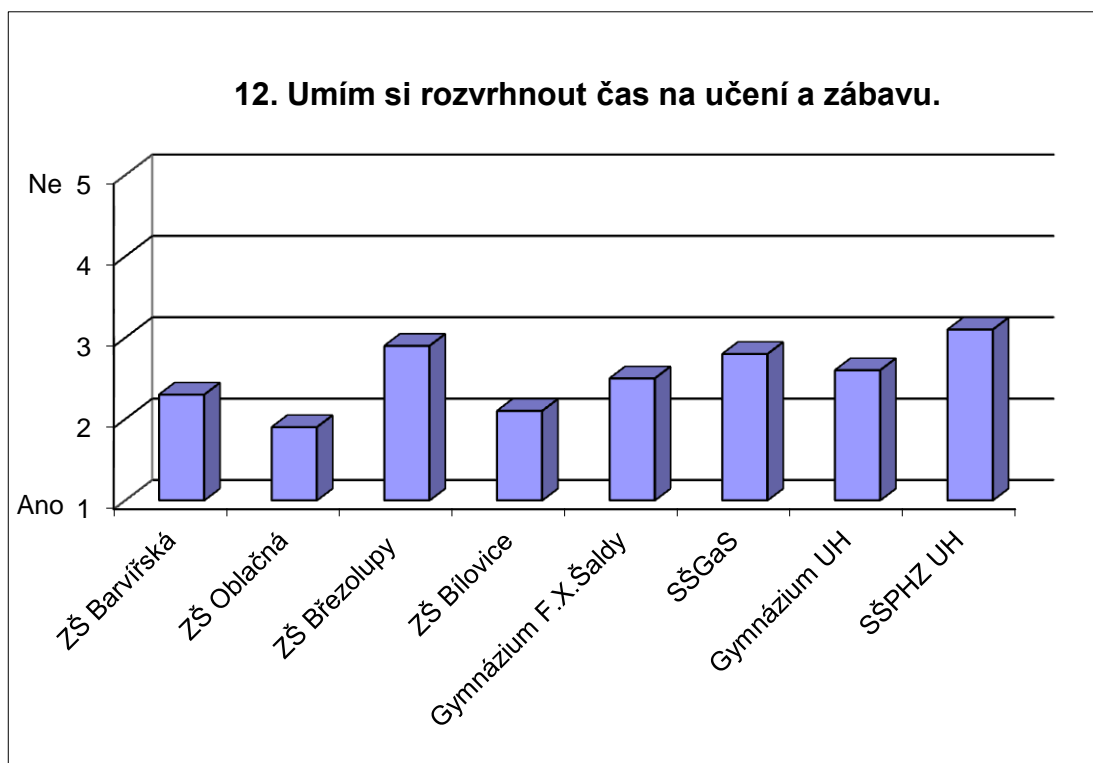
Příloha 5

Směrodatná odchylka - 11. Škola mě baví.

ZŠ Liberec		ZŠ Morava		SŠ Liberec		SŠ Morava	
ZŠ Barvířská	ZŠ Oblačná	ZŠ Březolupy	ZŠ Bílovice	Gymnázium F.X.Šaldy	SŠGaS	Gymnázium UH	SŠPHZ UH
1,11	0,63	1,12	5,78	0,54	0,94	1,12	0,95

Příloha 6

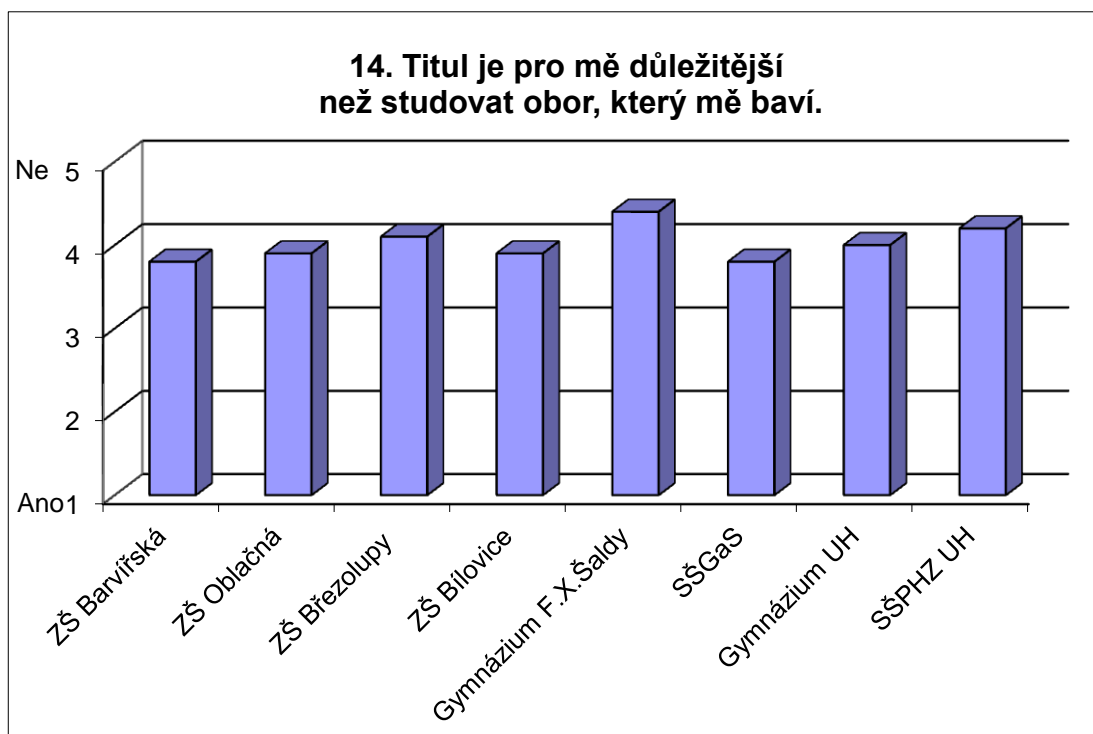
Směrodatná odchylka - 12. Umím si rozvrhnout čas na učení a zábavu							
ZŠ Liberec		ZŠ Morava		SŠ Liberec		SŠ Morava	
ZŠ Barvířská	ZŠ Oblačná	ZŠ Březolupy	ZŠ Bílovice	Gymnázium F.X.Šaldy	SŠGaS	Gymnázium UH	SŠPHZ UH
1,00	1,00	1,24	0,89	0,97	1,12	1,06	1,21

Příloha 7

Směrodatná odchylka - 13. Při výběru školy je pro mne rozhodující obtížnost přijímacích zkoušek.							
ZŠ Liberec		ZŠ Morava		SŠ Liberec		SŠ Morava	
ZŠ Barvířská	ZŠ Oblačná	ZŠ Březolupy	ZŠ Bílovice	Gymnázium F.X.Šaldy	SŠGaS	Gymnázium UH	SŠPHZ UH
1,58	1,25	1,37	0,96	1,56	1,24	1,18	1,09

Směrodatná odchylka - 18. U svých rodičů nacházím podporu pro mé plány.							
ZŠ Liberec		ZŠ Morava		SŠ Liberec		SŠ Morava	
ZŠ Barvířská	ZŠ Oblačná	ZŠ Březolupy	ZŠ Bílovice	Gymnázium F.X.Šaldy	SŠGaS	Gymnázium UH	SŠPHZ UH
0,60	0,42	1,01	0,79	1,12	1,62	1,11	1,47

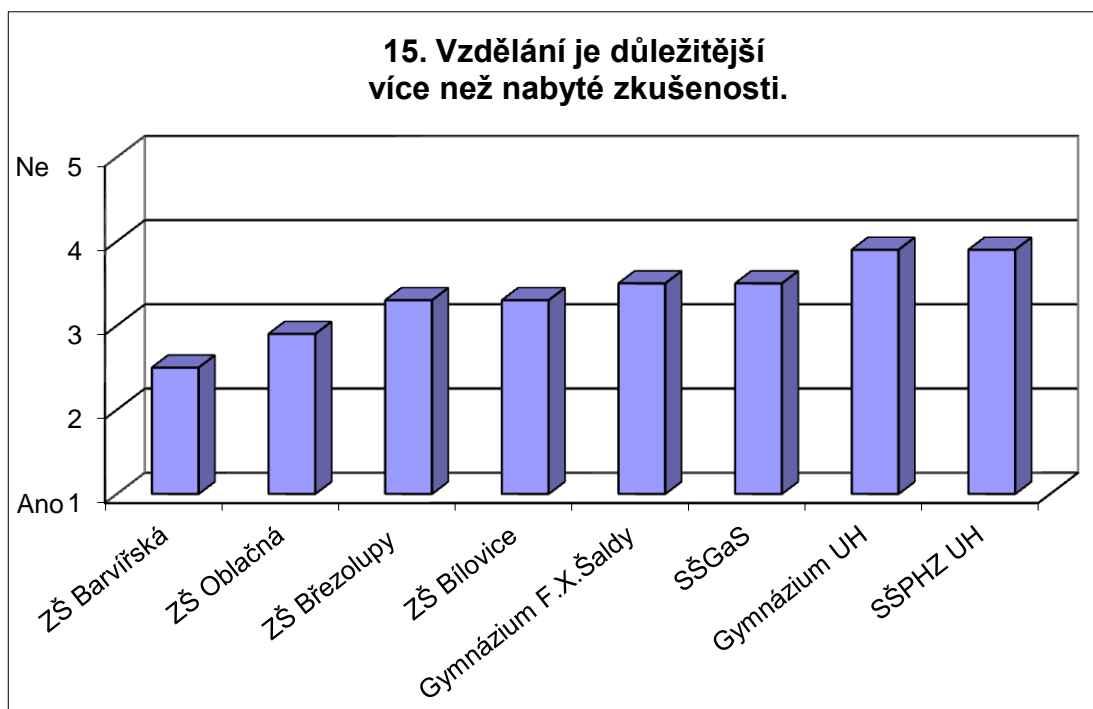
Příloha 8

Směrodatná odchylka - 14. Titul je pro mě důležitější než studovat obor, který mě baví.

ZŠ Liberec		ZŠ Morava		SŠ Liberec		SŠ Morava	
ZŠ Barvířská	ZŠ Oblačná	ZŠ Březolupy	ZŠ Bílovice	Gymnázium F.X.Šaldy	SŠGaS	Gymnázium UH	SŠPHZ UH
1,05	1,00	0,94	8,54	0,84	1,26	0,91	0,97

Příloha 9

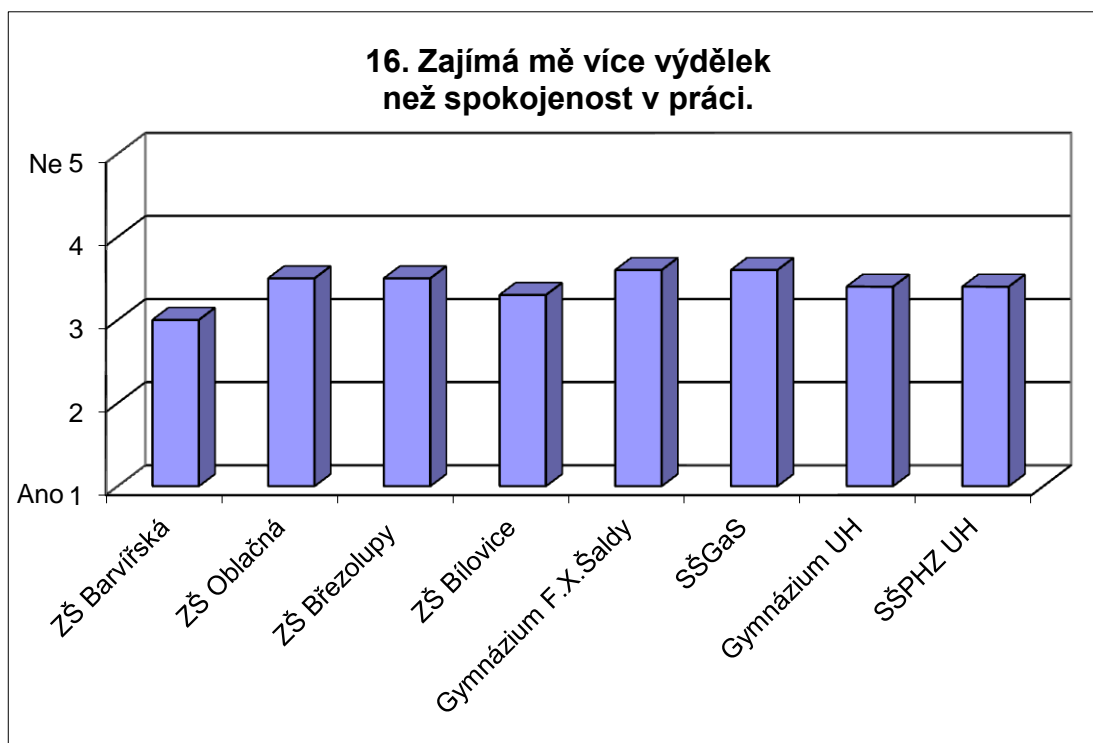

Směrodatná odchylka - 15. Vzdělání je důležitější více než nabyté zkušenosti

ZŠ Liberec		ZŠ Morava		SŠ Liberec		SŠ Morava	
ZŠ Barviřská	ZŠ Oblačná	ZŠ Březolupy	ZŠ Bílovice	Gymnázium F.X.Šaldy	SŠGaS	Gymnázium UH	SŠPHZ UH
0,80	1,00	0,94	0,57	1,19	1,02	0,73	0,91

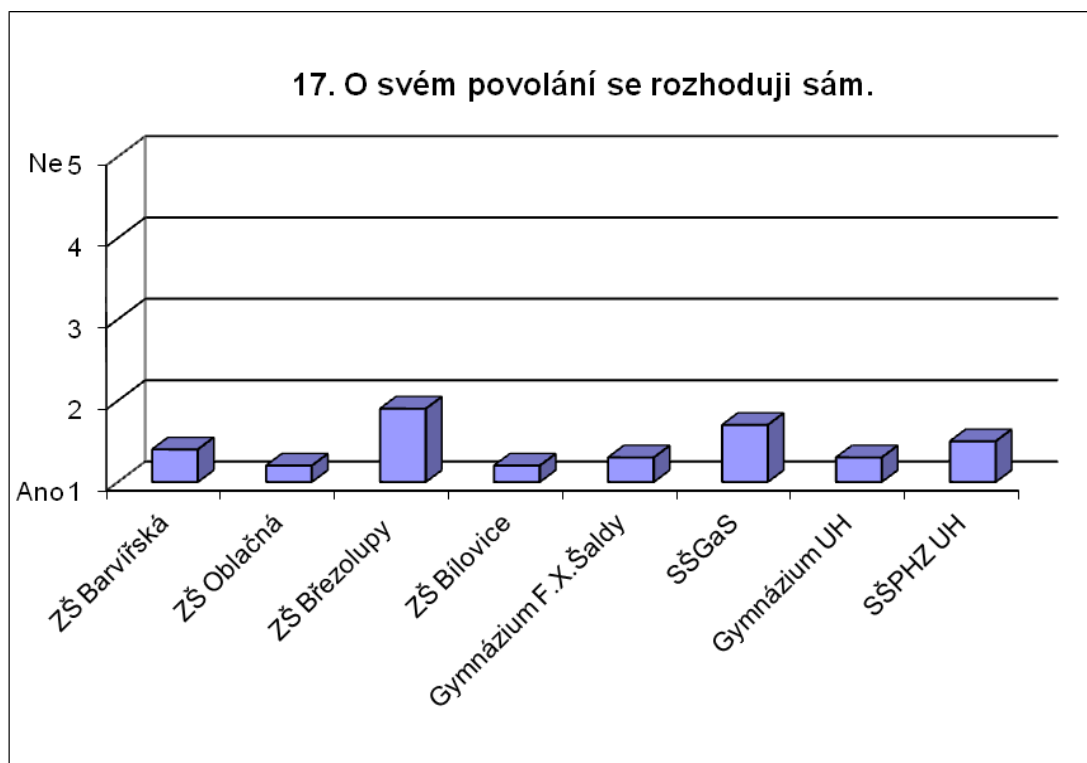

Příloha 10

Směrodatná odchylka - 16. Zajímá mě více výdělek než spokojenost v práci							
ZŠ Liberec		ZŠ Morava		SŠ Liberec		SŠ Morava	
ZŠ Barviřská	ZŠ Oblačná	ZŠ Březolupy	ZŠ Bílovice	Gymnázium F.X.Šaldy	SŠGaS	Gymnázium UH	SŠPHZ UH
1,03	1,00	0,92	2,89	0,93	1,07	0,88	0,77

Příloha 11

Směrodatná odchylka - 17. O svém povolání se rozhoduji sám.

ZŠ Liberec		ZŠ Morava		SŠ Liberec		SŠ Morava	
ZŠ Barvířská	ZŠ Oblačná	ZŠ Březolupy	ZŠ Bílovice	Gymnázium F.X.Šaldy	SŠGaS	Gymnázium UH	SŠPHZ UH
0,61	0,58	1,14	0,54	0,78	1,19	0,56	0,86